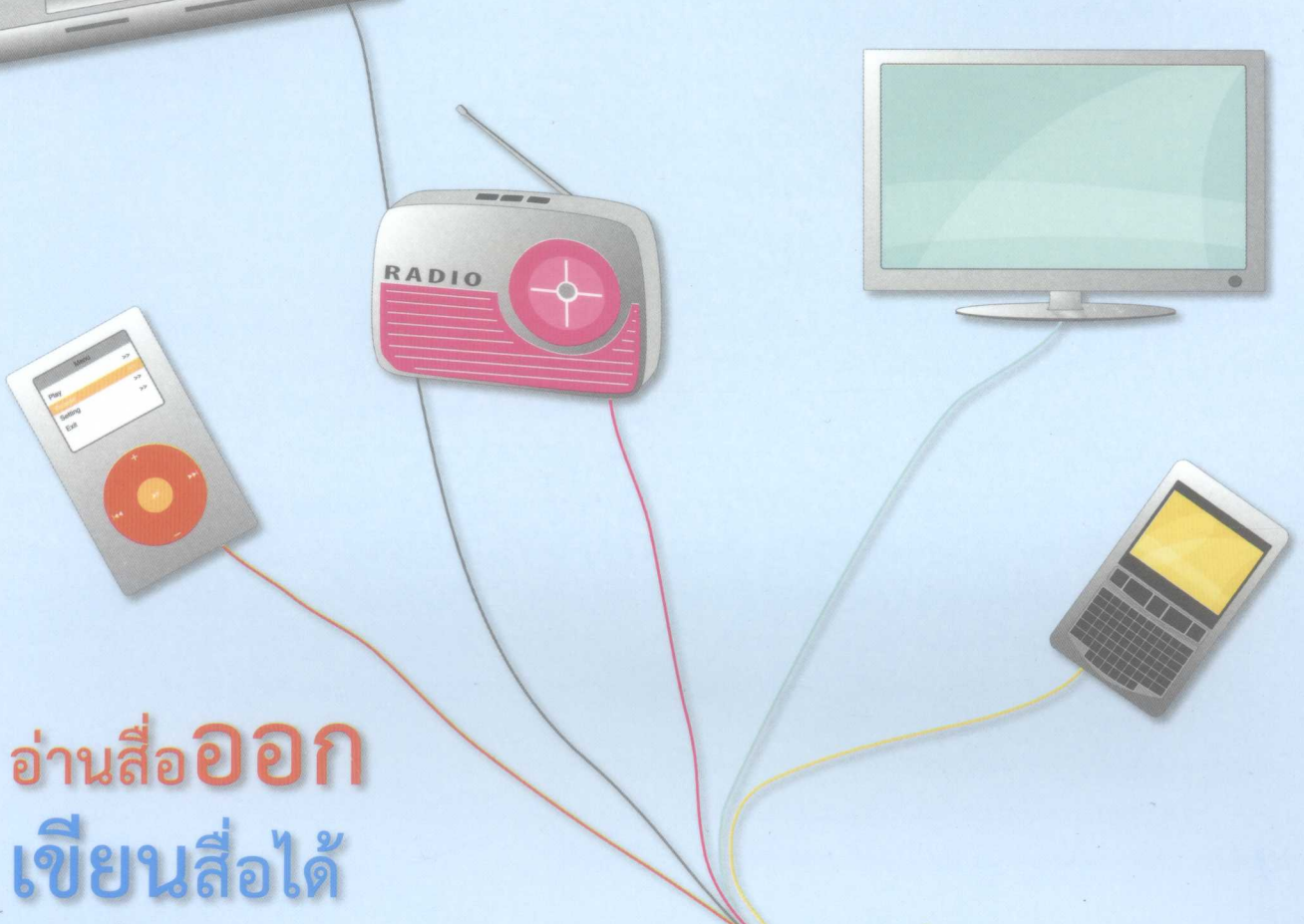

จุดสารแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.)

ฉบับเท่าทันสื่อ ปี 2553

อ่านสื่อออก
เขียนสื่อได้

ทักษะที่จำเป็น
ของเด็กเยาวชน

ยุคใหม่

แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสจ.)

ระยะเวลาดำเนินงาน 3 ปี (พ.ศ.2553 – พ.ศ.2555)

แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน เป็นแผนงานภายใต้นโยบายของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการสร้างสรรค์สื่อ และการเผยแพร่สื่อที่มีคุณภาพต่อเด็ก เยาวชน ครอบครัว และสังคม ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในสังคมจากภาครัฐ เจ้าของสื่อ ผู้ผลิตสื่อ ภาคธุรกิจ ภาคสังคม ชุมชน ครอบครัว ตลอดจนเด็ก และเยาวชน

ยุทธศาสตร์หลักของแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.) ประกอบด้วย

- การสนับสนุนการผลิตและการพัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อเด็กและเยาวชน
- การพัฒนาช่องทางหรือกลไกการเผยแพร่สื่อสร้างสรรค์เพื่อสุขภาวะเด็กและเยาวชน
- การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เท่าทันสื่อและกลไกการพัฒนาผู้ใช้สื่อเพื่อสร้างทักษะชีวิตให้เด็กและเยาวชน
- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนขับเคลื่อนนโยบายสื่อสร้างสรรค์ในระดับต่างๆ
- การสนับสนุนการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อให้มีการพัฒนาระบบสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพ

จุดมุ่งหมาย

- เด็กและเยาวชนเข้าถึงสื่อสร้างเสริมสุขภาวะผ่านช่องทางเผยแพร่ต่างๆ
- มีต้นแบบของสื่อสร้างเสริมสุขภาวะเยาวชน
- ผู้ผลิตสื่อเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพสามารถผลิตสื่อคุณภาพสู่สังคม
- รมรณรงค์ให้ผู้บริโภคสื่อ โดยเฉพาะเยาวชนและครอบครัว ได้เรียนรู้เท่าทันสื่อ สามารถเลือกบริโภคสื่อมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อเด็กและเยาวชน
- นโยบายพัฒนาเด็กและเยาวชนได้รับการสนับสนุนในฐนาระแห่งชาติและได้รับการตอบรับจากสาธารณะ

คณะกรรมการกำกับทิศทางแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน

นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, นายมานิจ สุขสมจิตร, รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, รศ.ดร.ประภาภัทร นิยม, นายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, รศ.ดร.วิลาสินี อดุลยานนท์ และนางสาวเข็มพร วิรุณราพันธ์

คณะกรรมการบริหารแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน

ประธานคณะกรรมการแผนงานฯ

ดร.โคทม อารียา

กรรมการแผนงานฯ

รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, รศ.ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์, ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, ผศ.ดร.นิตยา เกียรติยั้งอังสุลี, นางสาวสุดา ติวยานนท์, นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, ดร.สายฤดี วรกิจโกคาทร และ นางสาวเข็มพร วิรุณราพันธ์

ผู้จัดการแผนงานฯ

นางสาวเข็มพร วิรุณราพันธ์ ผู้อำนวยการ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

ติดต่อเรา

แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.) เลขที่ 15 ซอยอารีย์ 1 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์/โทรสาร : 02 6198113-5 อีเมล : childsmmedia@yahoo.com เว็บไซต์ : www.childmedia.net
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก 143/109-111 หมู่บ้านปิ่นเกล้าพัฒนา ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 โทรศัพท์ : 02 433 6292 และ 02 435 5281 โทรสาร : ต่อ 12 เว็บไซต์ : www.iamchild.org

งอกงาม

“อ่านสื่อออก เขียนสื่อได้ ทักษะที่จำเป็นของเด็กเยาวชนยุคใหม่”

เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า ในยุคปัจจุบันที่สื่อมีอิทธิพลอย่างมากมาย ต่อทัศนคติ พฤติกรรมและวิถีชีวิต และคนในสังคม เด็กเยาวชนของเราจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตหลายด้าน เพื่อดำเนินชีวิตให้เหมาะสมและมีสุขภาวะที่ดี ไม่ตกเป็นเหยื่อของสิ่งมอมเมาต่างๆ ได้ง่าย ทักษะที่กำลังมีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะ คือทักษะ “การรู้เท่าทันสื่อ” ซึ่งคือความสามารถใน “การอ่านสื่อออก เขียนสื่อได้” หรือความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาที่สื่อเสนอ แสวงหาข้อมูลหลายแหล่ง วิเคราะห์ วิวิจารณ์ แยกแยะ ประเมินค่าสื่อ คัดกรอง สามารถใช้ประโยชน์ และพัฒนาสื่อในแบบฉบับของตนเองได้

ในกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพทางความคิด และการเรียนรู้ตั้งแต่การรับรู้ เข้าใจ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่งในยุคนี้ จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากล โดยองค์การยูเนสโกได้ให้ความสำคัญระบุไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านสื่อสารมวลชน สมาชิกนานาประเทศได้ขานรับหลักการและนำไปขับเคลื่อนในประเทศของตน ซึ่งในหลายประเทศได้มีการศึกษาและผลักดันเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องมานานหลายสิบปี

สำหรับประเทศไทย แม้จะเริ่มมีการพูดถึงความสำคัญเรื่องการเท่าทันสื่อมากขึ้น มีการดำเนินงานของหลายหน่วยงานในพื้นที่ต่างๆ แต่ยังไม่เกิดผลเพียงพอ และยังคงต้องการการผลักดันอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกมิติ ทั้งด้านนโยบาย หลักสูตรการเรียนรู้ การปฏิบัติการที่เข้าถึงเด็กทุกกลุ่ม ฯลฯ เพื่อที่จะทำให้เด็กๆ ทุกคนมีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ดีและมีสุขภาวะ

เข็มพร วิรุณราพันธ์

ผู้จัดการแผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเยาวชน สสย.

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

บรรณาธิการบริหาร : เข็มพร วิรุณราพันธ์

กองบรรณาธิการ : ศศิกานท์ พิษขุนทด, เชษฐา มั่นคง, จริยา เสนพงศ์

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย : แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.)

สนับสนุนโดย : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

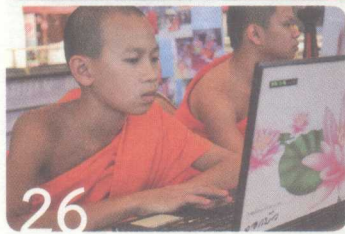
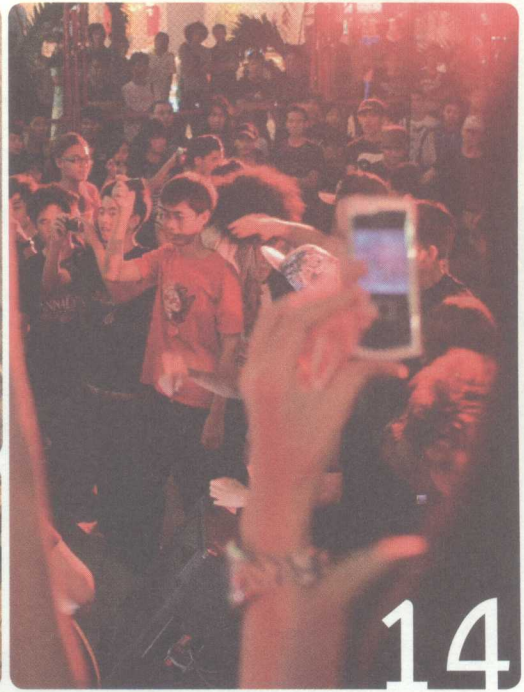
รูปเล่มโดย : ศิริพร พรศิริวิเวช

เพราะเราเชื่อว่า... ทุกคน
คือพลังร่วมสร้างสื่อสร้างสรรค์
การทำงานอง สสจ
จึงเป็นการจับมือรวมพลัง
กับภาคีเครือข่ายต่างๆ
ในการโปร่งเมคีดพันธ์
สื่อสร้างสรรค์ในสังคมไทย

บทบรรณาธิการ

เปิดม่าน	• สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ : ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์	6
ชีม้ฯาชมเมือง	• อ่านสื่อให้ออก : ผศ.ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก	8
ลานความคิด	• ปัญญาแก้ปัญหาสื่อ : นภาริน ครรชิตวัฒนา	10
	• หลักสูตรเท่าทันสื่อในโรงเรียน : ชิสเตอร์ซาเลเซียน	12
	• โทรปวน พฤติกรรมเปลี่ยน : คิด แก้วคำชาติ	14
	• รู้เท่าทันความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสื่อและการประกอบสร้างตัวเรา : โทมร อภิวันทนการ	16
ช่างก่อสร้างสุข	• นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสังคม: รศ.ดร. กมลรัฐ อินทรทัศน์	18
แวดวงสื่อ	• เท่าทันสื่อ A-R-O-U-N-D	20
เสียงเด็กร้อง	• การสื่อสารอย่างสันติ : เชษฐา มั่นคง	21
สะกิดให้ดู	• อนาคตของสื่อที่เสนอข่าว	23
มูมหนอนน้อย	• ศาสนากับการเท่าทันสื่อ	26
ไม้ขีดความคิด	• การจัดสวนผสมสื่อใหม่	28
ไม่ขอแต่จัดให้	• ดอร่า พาสำรวจโลกของสื่อ	30
กระตุนต่อมคิด	• รู้เท่าทันสื่อใหม่ : ฐาม เชื้อสถาปนศิริ	32
สิทธิเด็กกับสื่อ	• เด็กขาดแคลนสื่อดี	38

เปิดอ่าน

กลไกภาคประชาสังคม

: กับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสังคมความรู้

คัดตอนจาก

รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์

การศึกษาเรื่องสื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้, มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2548

สื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก จะเห็นได้ว่าทัศนคติและความเชื่อในเรื่องอิทธิพลและผลกระทบของสื่อมีที่มาจากความเชื่อและการรับรู้ของสังคม และจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงจากการทำงานของสื่อมวลชน รวมทั้งการค้นพบจากการศึกษาวิจัยในช่วงหลังๆ ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับผลกระทบของสื่อ ไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรง แต่หากมีปัจจัยอื่นๆ แทรกอยู่ระหว่างตัวแปรนี้เสมอ

ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลในหลายด้านทั้งในเชิงสร้างสรรค์และในทางลบ โดยมีอิทธิพลและผลกระทบต่อความคิดจิตใจ ต่อพฤติกรรมทางภาษา สังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจการเมืองของบุคคลและกลุ่มบุคคล ข้อสำคัญสื่อมวลชนสามารถอบรมบ่มเพาะเด็กและเยาวชนตามทฤษฎีการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมความเชื่อ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยที่พบว่า สื่อมีพลังอำนาจอย่างสูงในการปลูกฝังค่านิยมเรื่องเพศ ความรุนแรงและบริโภคนิยม แม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและความสามารถในการเลือกรับรู้และเลือกจดจำ จะมีส่วนช่วยกลั่นกรองให้เกิดดุลยภาพของอิทธิพลและผลกระทบก็ตามที่ การถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อของสื่อมวลชนที่กระทำอย่างต่อเนื่องและมีระดับความเข้มข้นมาก ได้ส่งผลต่อการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมต่างๆ ของสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว สื่อโทรทัศน์ยังนับเป็นสื่อที่มีอิทธิพลสูงเมื่อเทียบกับสื่อประเภทอื่น เนื่องจากเครื่องรับโทรทัศน์มีใช้อย่างกว้างขวางสามารถเข้าถึงคนได้ง่าย รวมทั้งยังมีอิทธิพลต่อการใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ ทั้งรูปและเสียง เพราะอวัยวะรับรู้ที่มนุษย์ใช้มากที่สุดคือ ตา ใช้ถึง 75% รองลงมาคือหู 13% ดังนั้นในการดูโทรทัศน์เราจึงใช้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ถึง 88% ทำให้สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อความนึกคิดมากกว่าสื่ออื่นๆ และผลกระทบที่สร้างความวิตกกังวลแก่สังคมมากเป็นพิเศษคือเรื่องความก้าวร้าว ซึ่งสื่อสามารถก่อให้เกิดการเลียนแบบและสร้างสมพฤติกรรมก้าวร้าวและสร้างความรู้สึกรังเกียจต่อความก้าวร้าวได้

การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่จำเป็นมากสำหรับคนทุกคนในยุคนี้ เพราะสื่อได้ครอบครองตำแหน่งที่เป็นใจกลางในชีวิตของผู้คนเกือบทุกด้าน มีอิทธิพลแทนที่สถาบันสังคมที่มีมาแต่ดั้งเดิม แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนศึกษาหรือการเท่าทันสื่อที่รู้จักกันแพร่หลายหมายถึง แนวคิดที่จะส่งเสริมการอ่าน และประเมินวิเคราะห์ข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ ได้ สร้างความสามารถในการสื่อและแสดงออกเชิงข่าวสาร ข้อมูล ความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ผ่านสื่อหลายประเภทและหลายรูปแบบ สื่อมวลชนศึกษาทำให้เข้าใจว่า สื่อมวลชนสร้างภาพความเป็นจริงขึ้นมาได้อย่างไร มีสำนึกเกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อ นอกจากนี้ สื่อมวลชนศึกษายังมุ่งที่จะส่งเสริมการเรียนรู้จักสื่อเพื่อให้เกิดความอ่อนไหวศึกษาถึงความเป็นมนุษย์และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม และชื่นชมต่อมรดกทางวัฒนธรรม

ประเทศฝรั่งเศส สก๊อตแลนด์ อังกฤษและเวลส์ และกลุ่มประเทศยุโรป ได้มีการจัดหลักสูตรสื่อมวลชนศึกษาเข้ามาไว้ในระบบการศึกษา สำหรับประเทศอังกฤษได้จัดไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ระดับ

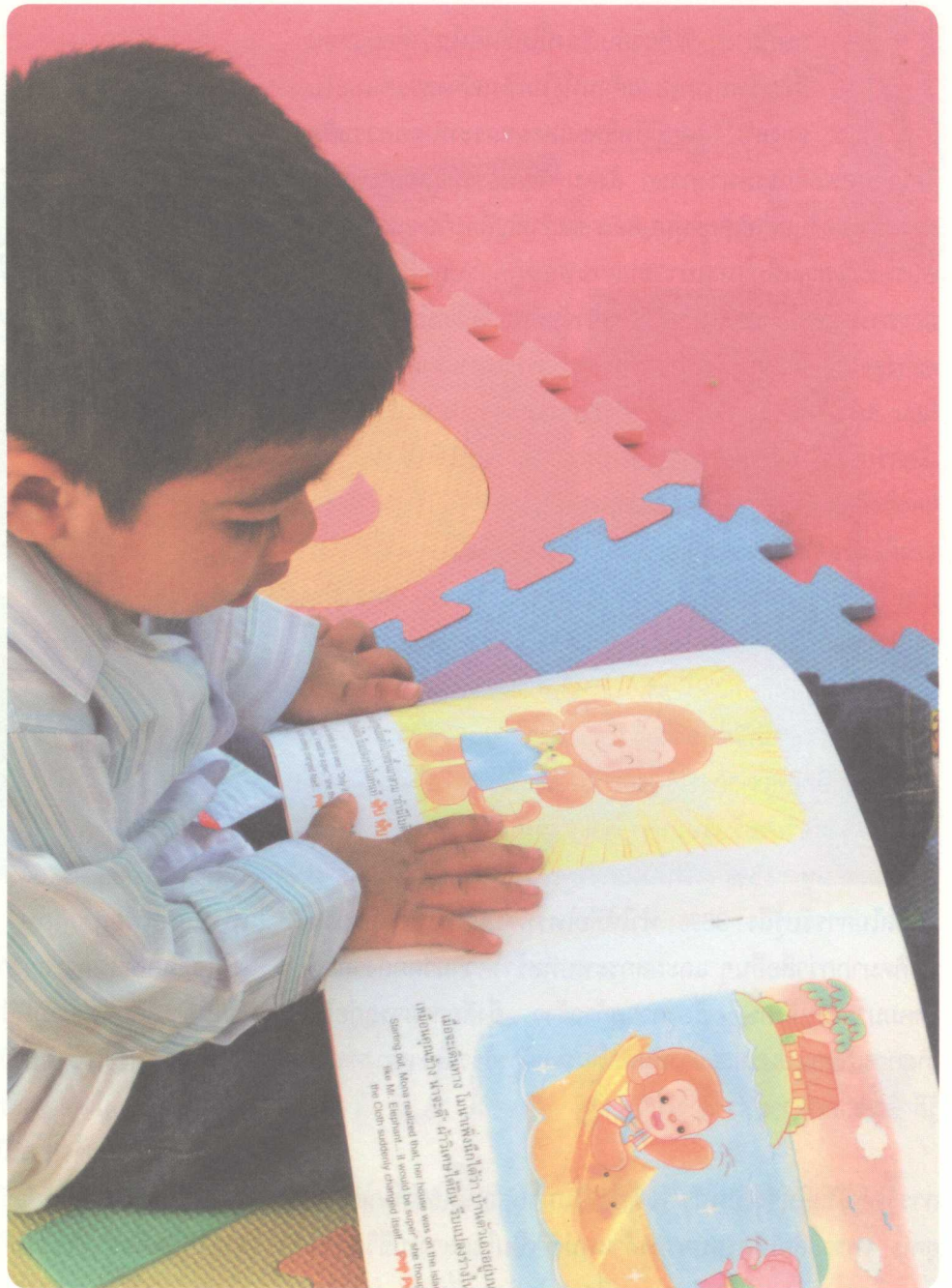
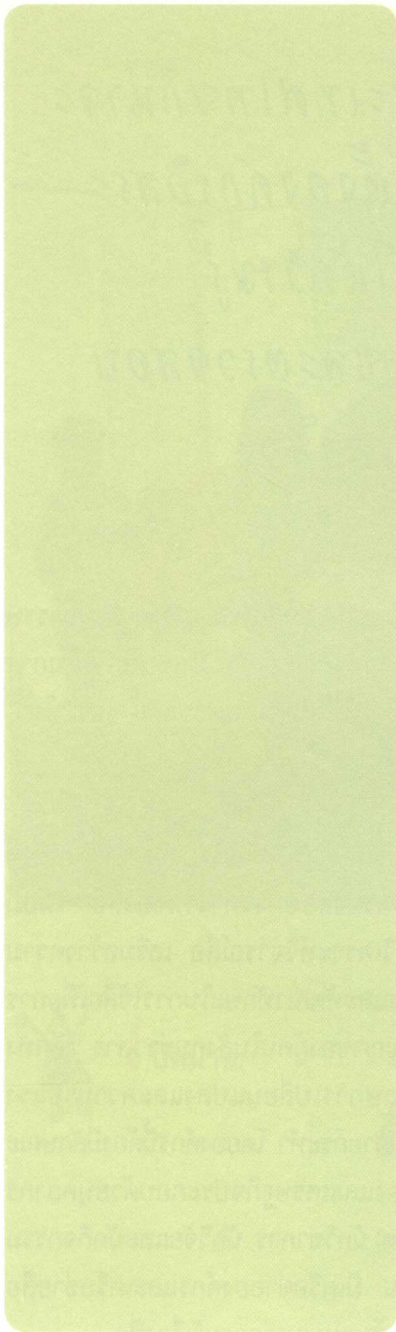
"สำหรับประเทศไทยก็น่าจะ
ได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระ
ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้
เกี่ยวกับสื่อและตรวจสอบ
การทำงานของสื่อ"

ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษามากกว่า 3 ทศวรรษแล้ว เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของสื่อมวลชนศึกษาในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทำให้มีภูมิคุ้มกันและสามารถเข้าใจวิพากษ์วิจารณ์สื่อได้

สำหรับประเทศไทย ก็น่าจะได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อและตรวจสอบการทำงานของสื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อการศึกษา วิเคราะห์วิจารณ์สื่อ เสริมสร้างความเข้าใจต่อสิทธิในการสื่อสารและพัฒนาทักษะในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาภูมิปัญญาของผู้คนในสังคมข่าวสาร อีกทั้งสามารถเผชิญหน้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงของโลกาภิวัตน์ได้อย่างเป็นฝ่ายกระทำ โดยองค์กรนี้ต้องมีลักษณะที่ปลอดจากอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจประกอบด้วยบุคลากรและอาสาสมัครที่เป็นนักคิด นักวิชาการ นักวิจัยและนักกิจกรรมสังคมที่สนใจทำงานร่วมกัน มีเครือข่ายองค์กรและเครือข่ายสื่อของตนเองในการประสานและเผยแพร่ความรู้เรื่องสื่อ

องค์กรตรวจสอบสื่อมีหน้าที่สำคัญ ในด้านรวมความรู้ทางทฤษฎีการวิจัยต่างๆ นำมาศึกษาวิเคราะห์และเผยแพร่ จัดอบรมและสัมมนาให้ความรู้แก่สมาชิกและประชาชนทั่วไป และตรวจสอบการทำงานของสื่อโดยการรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสื่อและให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับองค์กรสื่อ ทั้งในด้านบุคลากร การลงทุนและกระบวนการผลิตสื่อ ทั้งหมดนี้เพื่อสร้างความรู้เท่าทันสื่อให้แก่สาธารณชน กลไกภาคประชาสังคมเป็นองค์กรที่มีความจำเป็นท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสารสนเทศและสังคมความรู้ ยิ่งไปกว่านั้นการมีส่วนร่วมและบทบาทของภาคประชาสังคมในเรื่องการสื่อสาร เป็นรากฐานที่จะขาดเสียมิได้ในการพัฒนาจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันในสังคมและวัฒนธรรมการเมืองในกระบวนการประชาธิปไตย @

อ่าน **สี** ให้ออก

คัดตอนจาก

ผศ.ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก

ถอดรหัสลับความคิด เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสื่อ, ตุลาคม 2552

บเราต้องเข้าใจว่าสื่อไม่ใช่กระจกเงาสะท้อนเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา แต่สื่อทุกสื่อล้วนผสมผสานทัศนคติและค่านิยมของผู้สร้างลงไปด้วย สื่อจะเลือกนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์บางเหตุการณ์และในบางแง่มุม ตลอดจนวิธีการที่สื่อคิดว่าสมควรนำเสนอ สื่อจึงมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางต่อการกล่อมเกลาคำความรู้สึกเกี่ยวกับความจริงและค่านิยมทางสังคมของเรา การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นตัวกระตุ้นให้เราอยากตั้งคำถามกับความจริงที่สื่อต้องการนำเสนอ สื่อมวลชนเกือบทั้งหมดมีเป้าหมายเพื่อสร้างผลกำไร ผู้ชมจะถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อสินค้าหรือบริการ บางครั้งผู้ชมเองก็ตกอยู่ในฐานะสินค้าที่ถูกขายให้ผู้โฆษณา อีกทั้งสื่อมีนัยทางสังคมและการเมือง ให้ความรู้สึกว่าการเดินไต่เป็นประเด็นที่สำคัญและมักจะถูกชี้นำทางความคิดตลอดเวลา จนกระทั่งผู้ชมเห็นดีเห็นงามตามกันจนกลายเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดเหมือนกันในที่สุด

การศึกษาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ จึงมีความสำคัญเพื่อให้เด็กเยาวชนและประชาชนมีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัยและประเมินค่าสื่อ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ นำเสนอสื่อในแบบฉบับของตนเองและผลิตสื่อเพื่อสื่อสารได้หลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อการที่จะเท่าทันสื่อได้นั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

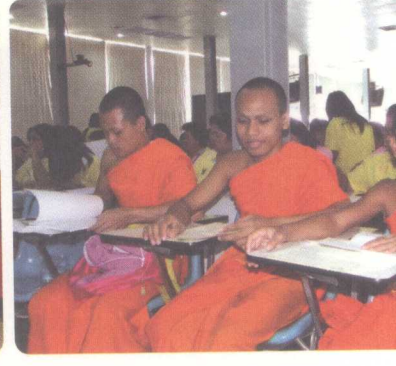
- **การเข้าถึงสื่อ** คือ การได้รับสื่อประเภทต่างๆ อย่างเต็มที่และรวดเร็ว สามารถรับรู้และเข้าใจเนื้อหาของสื่อประเภทต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ มีการแสวงหาข่าวสารได้จากสื่อหลายประเภทและไม่ถูกจำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่งมากเกินไป ความสามารถในการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- **การวิเคราะห์** คือการตีความเนื้อหาสื่อตามองค์ประกอบและรูปแบบที่สื่อแต่ละประเภทนำเสนอ ว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอ นั้นส่งผลกระทบต่ออะไรบ้างต่อสังคม การเมืองหรือเศรษฐกิจ โดยใช้พื้นความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ถึงผลที่จะเกิดขึ้น ที่อาจมาจากการวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

ของสื่อ(กลุ่มผู้เปิดรับสื่อ) จุดยืนของสื่อ บริบทต่างๆ ของสื่อ ที่ส่งผลกระทบต่อ การนำเสนอของสื่อ โดยอาจใช้วิธีการของการวิเคราะห์เปรียบเทียบการแตกองค์ประกอบย่อยต่างๆ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผล

- **การประเมินค่าสื่อ** เป็นผลมาจากการวิเคราะห์สื่อที่ผ่าน มา ทำให้สามารถที่จะประเมินค่าคุณภาพของเนื้อหาสารที่ถูกส่งออกมาได้ว่ามีคุณค่าต่อผู้รับมากน้อยเพียงใด สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับในด้านใดได้บ้าง คุณค่าที่เกิดขึ้นเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นทางใจ อารมณ์ ความรู้สึกหรือมีคุณค่าทางศีลธรรม จรรยาบรรณ สังคม วัฒนธรรมหรือประเพณีอย่างไรบ้าง สิ่งที่สื่อนำเสนอมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งหรือไม่ อย่างไร ในขณะที่เดียวกันการประเมินค่าที่เกิดขึ้นอาจเป็นการประเมินคุณภาพของสื่อว่า การนำเสนอของสื่อ นั้นมีกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพหรือไม่เมื่อเปรียบกับสื่อประเภทเดียวกัน ความสามารถในการประเมินเนื้อหา โดยสร้างความเกี่ยวข้องของเนื้อหา กับประสบการณ์ พร้อมเสนอความเห็นในแง่มุมมองของความหลากหลาย คุณภาพและความเกี่ยวข้อง กับเนื้อหา

- **การรู้เท่าทันสื่อ** รวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเองขึ้นมา เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ วิจัย ประเมินค่าสื่อได้อย่างถ่องแท้แล้ว ทุกคนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ผลิตที่จะต้องวางแผน เขียนบท ค้นคว้าข้อมูลเนื้อหา มาประกอบตามเทคโนโลยีของสื่อหรือรูปแบบองค์ประกอบของสื่อแต่ละประเภท เพื่อที่จะสามารถสื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ตนได้วางไว้ การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นบทสรุปที่ทำให้ครบกระบวนการรู้เท่าทันสื่อได้สมบูรณ์ที่สุด @

ปัญญา...แก้ปัญหาลือ

นภาริน ครรชิตวัฒนา (ครูเอ)

โรงเรียนปัญญาประทีป อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

“ที่ใดมีหู มีตา ที่นั่นมีโฆษณา”

ทุกวันนี้คนทุกเพศทุกวัยถูกประโคมโฆษณาแห่งกระแสสื่อกระตุ้นให้เกิดความอยากในการบริโภคอย่างต่อเนื่องเป็นเนืองนิจ แต่จะว่าไปยุคนี้บางคนเริ่มรู้สึกว่ามีคนดูหลงๆ อยู่ในกระแสบริโภคนิยมก็จะมีกระแสต่อต้านการบริโภคนิยมออกมาให้เราบริโภคอีกแนวหนึ่ง เป็นสื่ออิกรสชาติที่ทำให้เรารู้สึกผิดน้อยลงเมื่อบริโภคสื่อประเภทนี้ เหมือนกินอาหาร Fast Food ต้องกินสลัดด้วย แล้วจะรู้สึกดีว่ากินไก่ทอดเฉยๆ

เยาวชนในยุคนี้เติบโตมาท่ามกลางกระแสสื่อที่เขี้ยวกราก 2 สาย ในความเห็นส่วนตัวของผู้เขียนถือว่าเป็นความโชคดีที่สังคมได้สร้างแหล่งและสื่อการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบไว้ให้เป็นรูปธรรม อยู่ที่ว่าเรารู้จักที่จะหยิบยก “ดาบสองคม” ขึ้นมาเป็นบทเรียนได้อย่างน่าสนใจและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้จริงหรือไม่ โรงเรียนปัญญาประทีปตระหนักและให้ความสำคัญกับ “การให้ประสบการณ์การวิเคราะห์สื่อ” แก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่องผ่านการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบที่อยู่ทั้งในวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนและเป็นกิจกรรมพิเศษแบบครั้งคราว ความจริงในการดำรงชีวิตปัจจุบัน 2-3 เรื่องที่เราคำนึงถึงเสมอในการจัดการเรื่องก็คือ ชีวิตประจำวันทั่วไปของเรานั้นรายล้อมด้วยสื่อต่างๆ ตลอดเวลา เราไม่สามารถเปลี่ยนความคิดของเจ้าของธุรกิจผู้ผลิตสื่อจากนักค้ากำไรมาสู่นักพัฒนาสังคมได้ภายในบัดมือเดียว เราไม่สามารถหยุดยั้งความสนใจและความต้องการดูหนัง ฟังเพลง เล่นอินเทอร์เน็ต ไปเตร็ดเตร่นอกบ้านของวัยรุ่นได้อย่างถาวรและที่สำคัญตัวเราเองก็ยังหาวิธีพาตัวเองออกจากโลกของสื่ออย่างบัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่นไม่เจอ การจัดการการเรียนรู้ของเราจึงต้องไม่

สร้างจุดบอดด้วยการทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นกับความจริงนี้ แนวคิดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เราเปิดตาเปิดใจยอมรับและนำมาขมวดเข้ากับแก่นรากของวิชานี้ คือการขยายขอบเขตของนิยามคำว่า “สื่อ” ให้ลึกซึ้งกว่าความหมายตามตัวอักษรที่เราเข้าใจกันทั่วไป เราพบว่าธรรมชาติรอบตัวก็มี “สาร” ที่ “สื่อ” อยู่ตลอดเวลา ตัวตนของเราทุกคนก็อยู่ในฐานะผู้ผลิตสื่อทั้งกับบุคคลอื่นและภายในตัวตนของเราเอง ดังนั้น เราจึงจัดแผนการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ศึกษา “สื่อ” ทุกขอบเขตเท่าที่จะสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

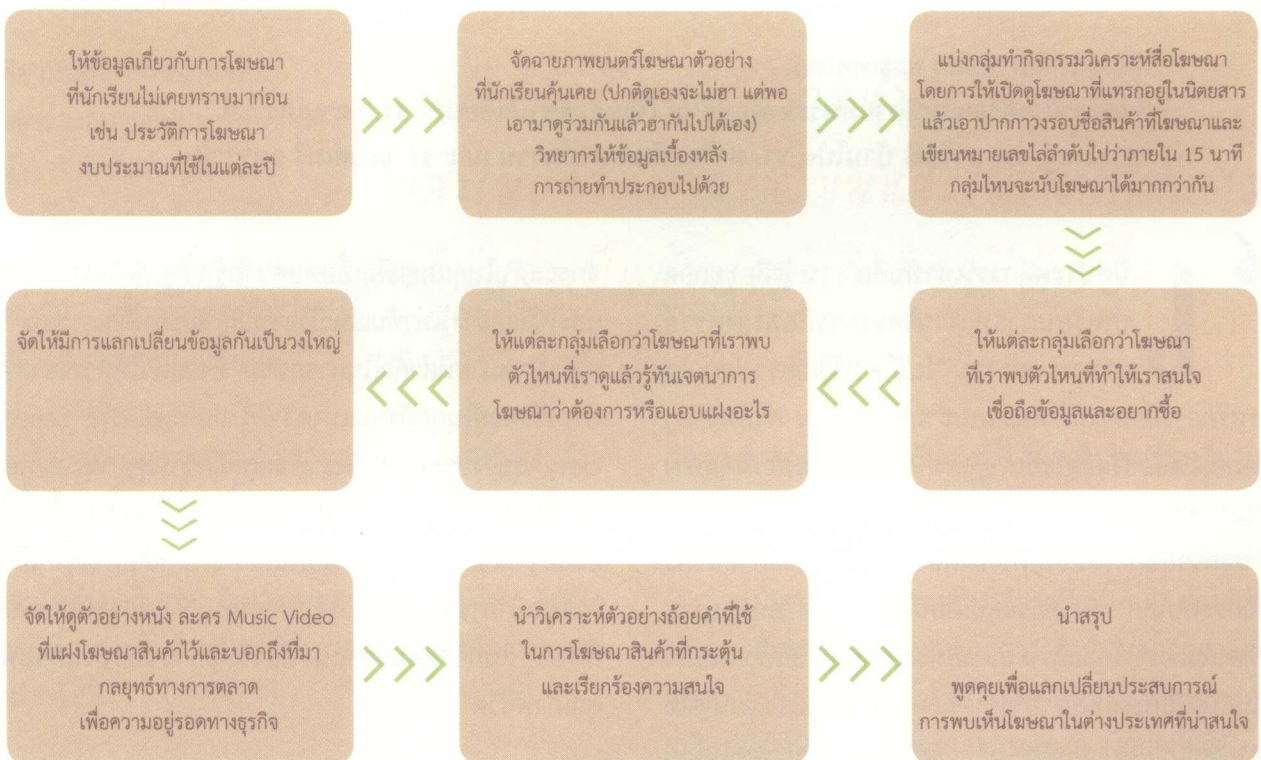
ในฐานะสถานศึกษาที่นักเรียนอยู่กับเราประมาณ 3 ปี ถึง 6 ปี ในระดับมัธยม สิ่งที่เราตั้งใจคือ “การให้ประสบการณ์การวิเคราะห์สื่อ” อย่างน่าประทับใจแก่เยาวชนโดยเอาวิถีชีวิตจริงเป็นตัวตั้งพยายามจัดตั้งเท่าที่จำเป็น เป็นบทเรียนที่ไม่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ไม่เกี่ยวกับความสามารถในการจดจำ และไม่เกี่ยวกับความเพียรในการเคี้ยวเคี้ยวเคี้ยวใจตนเอง

ปัญญาประทีปเป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนอยู่ร่วมกับเพื่อนและครูเกือบตลอดเวลา จะได้แยกย้ายจากกันคือตอนนอนหลับและกลับบ้านเดือนละประมาณ 4 วัน ดังนั้น ทุกๆ ความเคลื่อนไหวจะอยู่ในสายตาของกันและกันเสมอ นั่นคือ “สารสำคัญในชีวิตประจำวัน” เป็นสารที่อยู่ในวิถีชีวิตแต่ถูกมองข้ามและปล่อยปละให้เป็นตายร้ายดีตามปริมาณของสิ่งที่เราเรียกว่า “มนุษย์สัมพันธ์” ของแต่ละคน ที่ปัญญาประทีปทุกคนจะถูกกระตุ้นและนำพาให้ใส่ใจที่จะคลี่ม้วนคลายปมเพื่ออ่านสารจากตนเองและผู้คนรอบข้างให้ชัดเจน ถูกต้อง ด้วยวิธีการสอนแบบชวนพูดคุยโน้มน้าวฉันทกัลยาณมิตรร่วมวัยและต่างวัย ต่อมาคือการจัดเวลาให้มี

คาบเรียนวิชาสรรพสาสนเทศเพื่อชีวิตในแต่ละสัปดาห์เพื่อชี้ชัดให้เห็นถึงกระบวนการรับข้อมูลข่าวสาร ส่งมาประมวลผลด้วยสมองมนุษย์และแสดงผลการประมวลผลความคิดดังกล่าวด้วยการเลือกที่จะกระทำ ไม่กระทำตอบสนองต่อสารที่รับมาเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ ที่ใช้ชื่อว่าสรรพสาสนเทศเพื่อชีวิตเพื่อให้สะท้อนและเน้นย้ำถึงความหลากหลายของประเภทสื่อที่อยู่รอบตัวเราตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนที่เสริมทัพเข้ามาให้มีสีสันตรงใจวัยรุ่นคือ การจัดให้มีการชมภาพยนตร์และวิเคราะห์เนื้อเรื่องเชื่อมโยงเข้ามาสู่การวิเคราะห์ตนเองเดือนละ 1 ครั้งซึ่งมีผู้นำการวิเคราะห์ทั้งจากคนภายในและผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก นอกจากนี้ในแต่ละเทอมจะจัดให้มีกิจกรรมวิเคราะห์สื่อโฆษณาแบบล้วงลับจับไต๋กลเม็ดเด็ดพรายของนักโฆษณาที่ใช้ในการกระตุ้นกิเลสให้เกิดการจดจำและต้องการบริโภคโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและคร่ำวอดอยู่ในแวดวงโฆษณา เช่น ในปีการศึกษาที่ผ่านมาเราเชิญคุณจิตร ติณทเสถียรมานำวิเคราะห์สื่อซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมสังเกตการณ์ จึงขอสรุปขั้นตอนการนำวิเคราะห์สื่อมาเป็นของฝากให้ได้ศึกษาหรือนำไปทดลองปรับใช้ดังนี้

ด้วยกระบวนการการเรียนรู้ทั้งหมดที่โรงเรียนปัญญาประทีปได้วางแผนและเริ่มทดลองนำลงสู่การปฏิบัติกับนักเรียนของเรานั้น ทุกกิจกรรมล้วนมุ่งหน้าไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การให้ประสบการณ์ที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันเพื่อให้เยาวชนรู้วิธีฝึกตนเองให้รู้เท่าทันสารพัด “สาร” ที่สื่ออยู่ทั้งภายในและภายนอกตนเองจะนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่คิดเป็นและสื่อสารเป็น นี่คือภารกิจสุดบันเทิงที่เราไม่ควรปล่อยให้ผ่านไปตามยถากรรมอีกต่อไป @

หลักสูตรเท่าทันสื่อใน **โรงเรียน**

ภาพโดย เรืองฤทธิ์ คงเมือง

สื่อมวลชนคาทอลิก ประเทศไทย

โรงเรียนในเครือคณะธิดาแม่พระองค์อุปถัมภ์ (ซิสเตอร์ซาเลเซียน) - รร. ธิदानุเคราะห์
หาดใหญ่, รร. นาริวุฒิ บ้านโป่ง, รร. มารีอุปถัมภ์ สามพราน และ รร. เซนต์แมรี อุดรธานี

“ **๖** บิดประสูติสารรู้เท่าทันสื่อ” หนังสือชุดถอดบทเรียนการทำงานโครงการสื่อสร้างสรรค์สุขภาพ กล่าวว่า “ไม่มีใครปฏิเสธว่า โลกการสื่อสารหรือการสื่อสารที่ไร้พรมแดนข้ามขอบฟ้ามัน กำลังเข้ามา มีอิทธิพลอยู่เหนือชีวิตจิตใจคน ทุกองค์กรที่ทำงานเพื่อสังคมต่างพยายามที่จะรณรงค์ให้ข้อมูล เพื่อให้ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่รู้เท่าทันสื่อ” นอกจากนี้การสนับสนุนของหน่วยงานของพระศาสนจักรคาทอลิกระดับโลก ยังได้กระตุ้นเตือนให้องค์กรหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนนั้น ได้ให้การสนใจและดูแลเป็นพิเศษแก่เด็ก เยาวชน และนักเรียนในโรงเรียนได้ใช้สื่อสารมวลชนของสื่อสารสัมพันธ์ รวมถึงสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยี ซึ่งมีอยู่อย่างมากมายในทุกยุคทุกวัฒนธรรมอย่างชาญฉลาดและสร้างสรรค์ ดังนั้นองค์กรต่างๆ ในหน่วยงานของสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพียรพยายามที่จะทำให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ด้วยการร่วมมือกันจัดทำคู่มือการสอนสื่อมวลชนศึกษาขึ้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อนโยบายของพระศาสน

จักรระดับโลกและเพื่อเอื้อต่อความรู้ความเข้าใจในการบริโภคและใช้สื่ออย่างรู้เท่าทันและมีวิจารณญาณของเด็กเยาวชน ผู้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญในการอบรม ซึ่งจะ使他们พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในยุคสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based Society) อย่างประสบความสำเร็จและมีความสุข (W. Jame Potter Media Literacy Sage publications, 2001) ทั้งครูผู้สอนยังมีความเชี่ยวชาญในการมองและประยุกต์สื่อต่างๆ เพื่อใช้ในการบูรณาการการเรียนการสอนของตน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ในการสอนวิชาแนะแนวและการจัดอบรมค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 การประยุกต์ใช้คู่มือการสอนสื่อมวลชนศึกษาเริ่มต้นขึ้น ทางโรงเรียนและหน่วยงานของพระศาสนจักรได้เริ่มนำไปใช้ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมในค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตก่อน โดยมีความหวังว่า ทีละเล็กทีละน้อย จะสามารถนำเข้าไปคาบเกี่ยวในหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนได้

อย่างสัมฤทธิ์ผลในที่สุด ส่วนรูปแบบของการจัดกิจกรรมค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ได้มีการจัดอบรมสัมมนาแบบเครือข่ายแกนนำขึ้นในแต่ละปี ในหัวข้อ “ค่ายวัยมันส์ รู้ทันสื่อ” เพื่อให้ครู เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษา พัฒนาการระบวงการคิด สร้างทักษะชีวิตในการเสพสื่ออย่างมีวิจารณญาณ ทั้งเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้เท่าทันและไม่ตกอยู่ในภาวะถูกกระทำจากสื่อ ซึ่งสมาชิกผู้เข้าร่วมประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และนักเรียนแกนนำจำนวนหนึ่งเนื้อหาและกิจกรรมหลักนั้น จะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสื่อตามหัวข้อ เช่น การให้คำนิยามสื่อ สื่อประเภทต่างๆ ที่มีในสังคมทั้งใกล้ตัวและไกลตัว กลไกการรับรู้สื่อภายในร่างกาย อิทธิพลของโฆษณาในการสร้างความจดจำ เรียนรู้ขั้นตอนการผลิตโฆษณา ข้อดีข้อเสียของการบริโภคสื่อต่าง ๆ การประยุกต์ใช้การเท่าทันสื่อในชีวิตประจำวัน รวมถึงการวิเคราะห์สื่อแต่ละประเภท ไม่ว่าจะ เป็นรายการโทรทัศน์ต่างๆ นิตยสาร สิ่งตีพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เกม online ฯลฯ โดยมีมูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม) มาให้การอบรมในช่วงเริ่มแรก ซึ่งได้เสียงตอบรับที่ดีมาก ครูและเยาวชนค่ายแกนนำ สามารถนำความรู้ที่ได้กลับไปขยายผล โดยการจัดสัปดาห์สื่อศึกษาหรือค่ายสื่อศึกษาได้เป็นอย่างดีภายในสถาบันโรงเรียนของตน

เช่นเดียวกันกับการขยายผลจากการเข้าร่วมอบรมสัมมนา ค่ายแกนนำ “วัยมันส์ รู้ทันสื่อ” ด้วยการจัดโครงการสัปดาห์สื่อศึกษาหรือค่ายสื่อศึกษาภายในโรงเรียนนั้น ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากฝ่ายนักเรียนผู้เข้าร่วม รวมทั้งครูและนักเรียน

แกนนำที่สามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจการเท่าทันสื่อ ด้วยการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เอื้อต่อการพัฒนาตนเองๆ เพื่อนๆ พี่ๆ ในโรงเรียน ทั้งในบางโรงเรียนยังได้มีทีมวิทยากรจาก Media Monitor กลุ่มมานีมานะ จังหวัดสงขลา และจากบริษัท Apple ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านสื่อมาให้การอบรม เพิ่มสีสันและความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนในโครงการได้ร่วมกันจัดสัปดาห์สื่อศึกษาส่วนใหญ่จัดในรูปแบบของกิจกรรมฐาน เช่น รู้ทันโลก (โฆษณา) บ้านในฝันเทคโนโลยี แพนพังก์แท้ กลไกการรับรู้สื่อ ระดมคิด ระดมสมอง หาสโลแกนมันส์-รู้ทันสื่อ การวิเคราะห์สื่อประเภทต่างๆ นอกจากนั้นยังมีการเตรียมบอร์ดนิทรรศการ การพูดเสียง

ตามสายให้ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับสื่อๆ การจัดประกวดการวาดภาพ บอร์ด คำขวัญ เรียงความ การยอวาที ตามหัวข้อที่กำหนด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในโครงการที่ช่วยให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในความรู้ทางสื่อสารมวลชนมากขึ้น แม้จะไม่เท่ากันก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นก้าวเริ่มที่ดี เพื่อก้าวที่สองและสามต่อไปในอนาคต จนกลายเป็นการเรียนการสอนสื่อศึกษาอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบ

จากประสบการณ์และการเก็บข้อมูลผลการประเมินจากนักเรียน ในโครงการการจัดสัปดาห์สื่อศึกษาหรือค่ายสื่อศึกษาในโรงเรียนนั้น ทำให้เห็นผลในเชิงบวกอย่างมากมาย เช่น เป็นโครงการที่ส่งเสริมคุณธรรมและการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และเป็นโอกาสที่ได้พัฒนาศักยภาพเยาวชนในฐานะผู้นำเพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดสิ่งที่ดีและสร้างสรรค์ อีกทั้งนักเรียนยังสามารถเรียนรู้ถึงประโยชน์และโทษของสื่อ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

“ช่วงนี้หนักเรื่องเข้าใจก้าวหน้าในความรู้ทางสื่อสารมวลชนมากขึ้น แม้จะไม่เท่ากันก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นก้าวเริ่มที่ดี ที่จะมีก้าวที่สองและสามต่อไปในอนาคต”

ผลของการจัดโครงการสัปดาห์สื่อศึกษาในโรงเรียนที่ผ่านมาเป็นดังการจุดประกายและพลังให้องค์กรและหน่วยงานก้าวเดินไปด้วยใจหวังว่า หลักสูตรการสอนสื่อศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนนั้นสามารถแผ่ขยายไปได้มากขึ้นเรื่อยๆ ก่อให้เกิดข้อดีมากมายกับบรรดาเด็กๆ และเยาวชน ซึ่งกำลังตกอยู่ภายใต้สังคมระบบการค้าเสรีนิยม ที่ “สื่อ” มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดรูปแบบวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของพวกเขาอย่างไม่รู้ตัว @

ในปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นเด็กตั้งแต่อนุบาล จนถึง วัยมัธยมจนถึงวัยไม่ใกล้ฝั่ง ใครยังไม่มียี่ห้อโทรศัพท์มือถือจะถูกสังคมกดดัน หรือกดดันตัวเองถือว่าเซยแบบตกยุคตกสมัยมาก ยิ่งทุกวันนี้โทรศัพท์มือถือค่อนข้างที่จะราคาถูกลง เมื่อโทรศัพท์ราคาถูกลงคนที่สามารถซื้อได้ก็มีมากขึ้น ยิ่งคนมีอุปสงค์ในการซื้อมากขึ้น ยิ่งเป็นจุดอ่อนและ ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนผลิต ออกแบบผลิตภัณฑ์ล่อตาล่อใจมี สีสวยบ้าง บางเบาบ้าง หรือมีลูกเล่น อินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้นอีกมากมาย เช่น ถ่ายรูปได้ ฟังเพลงได้ เล่นอินเทอร์เน็ตเน็ตได้ เล่นเกมได้ ดูทีวี ได้บ้าง แม้แต่ทำให้รู้อารมณ์ของคนรับสายด้วยก็ยังมี จนเราลืมไปว่าคุณสมบัติของโทรศัพท์มือถือจริงๆ แล้วก็มีแค่การสื่อสารสองทางคือโทรออกก็รับเข้าเท่านั้นเอง ส่วนลูกเล่นหรืออินเทอร์เนตอื่นๆ ก็เป็นแค่สิ่งล่อตาล่อใจกระตุ้นต่อมอยากให้ตัดสินใจซื้อเร็วขึ้น ส่วนคุณภาพของแต่ละลูกเล่นนั้นๆ ก็ด้อยทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพ ซึ่งในขณะที่เรากำลังนิยมชมชอบ คลั่งไคล้ หลงใหล อยู่กับโทรศัพท์มือถืออย่างเคยชินอยู่นั้น เรารู้หรือไม่ว่าเรากำลังมีภัยเงียบแฝงอยู่ข้างๆ ตัวโดยมันจะดึงเอาชีวิตและจิตวิญญาณของเราไปที่ละนิดทีละน้อยอย่างไม่รู้ตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม กว่าเราจะรู้ตัวอีกทีก็พบกับคำว่า “สายเสียแล้ว”

จากการเก็บข้อมูลเชิงวิจัยของโครงการโทรป่วน พฤติกรรมเปลี่ยนกรณีศึกษาพื้นที่ตัวอย่าง จากนักเรียนระดับมัธยมในโรงเรียนหนองบัวฮีวิทยาคม อ.พิบูลย์รักษ์ จ.อุบลราชธานี จำนวนกว่า 300 คน ทำให้รู้ว่า เด็กนักเรียนส่วนมากซื้อโทรศัพท์มือถือเครื่องแรก จะซื้อเครื่องที่มีราคาถูกอยู่ก่อนแล้ว เพราะวัตถุประสงค์มีเพียงว่าอยากจะมีเพื่อการติดต่อสื่อสารเท่านั้น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป แพชั่นใหม่ผ่านเข้ามา ได้มีโทรศัพท์ออกมารุ่นใหม่หรือฟังก์ชันเปลี่ยนไป ทำให้อยากจะเปลี่ยนเครื่องใหม่ตามกระแสของสังคม เพียงเพราะว่ารู้สึกอายนั่นแหละ และตกยุคที่ยังใช้โทรศัพท์รุ่นเก่าอยู่ ทั้งที่คุณภาพของเครื่องนั้นยังสมบูรณ์แบบใช้งานได้ดี หรือบางคนยอมที่จะซื้อโทรศัพท์มือถือที่แพงๆ เพียงเพราะว่ามันถ่ายรูปได้ หรือฟังวิทยุได้ ดูทีวีได้เท่านั้น โดยลืมนึกถึงคุณสมบัติและความจำเป็นที่แท้จริงของมันไปเป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าว กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาหนองบัวฮี เล็งเห็นสถานการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่าน่าจะเป็นปัญหาใหญ่ และเป็นปัญหาหลักที่จะเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ อีกมากมาย จึงรวมกลุ่มกันศึกษาค้นคว้าข้อมูลพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์มือถือในทางไม่เหมาะสมเพิ่มเติม แล้วนำมา

โทรป่วน... พฤติกรรมเปลี่ยน

คิด แก้วคำชาติ
เครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา

วิเคราะห์เจาะลึกทำให้รู้ว่าโทรศัพท์มือถือมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพใจ อารมณ์ และสภาวะทางสังคมด้วย โดยสามารถแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้ ผลกระทบต่อสุขภาพกาย คือทำให้อ่อนเพลีย ปวดหัว หูตึง ไม่สดชื่นเพราะคุยโทรศัพท์นานและนอนดึกชอบพูดโกหก หลอกลวง ผลกระทบต่อสุขภาพ

ภาพโดย เรืองฤทธิ์ คงเมือง

ใจคือ ทำให้มีความกังวล จิตใจฟุ้งซ่าน คิดมาก ใจลอย ใจร้อน อาจเป็นเพราะว่าโทรไม่ติด หรือโทรติดแต่ไม่มีคนรับสายเป็นต้น ผลกระทบต่อสภาพอารมณ์ เช่น อารมณ์เสีย หงุดหงิด เครียด จากการโทรแล้วไม่ได้ตั้งใจหวัง ผลกระทบเหล่านี้จะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมของเยาวชนที่เปลี่ยนไปจากเดิมโดยไม่รู้ตัว เช่น ชอบเก็บตัว หลบมุม มีโลกส่วนตัวสูง ไม่รู้กาลเทศะ ส่วนผลกระทบต่อวิถีสังคม วัฒนธรรม เช่น ทำให้สมรรถนะทางมารยาทลดลง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนดูเหินห่าง วิธีเรียบง่ายความเป็นไทยเลือนหายไป เยาวชนไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง และเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาอาชญากรรมทางสังคมตามมามากมาย

เมื่อรับรู้ปัญหาดังกล่าวแล้ว กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาหนองบัวฮี ก็เริ่มปฏิบัติการจากเล็กไปหาใหญ่ จากล่างขึ้นบน คือเริ่มต้นจากตัวแกนนำในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองเพื่อเป็นต้นแบบ แล้วขยายผลองค์ความรู้ โดยการรณรงค์ในรูปแบบต่างๆ สู่กลุ่มพี่น้องผองเพื่อนในโรงเรียน เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมร่วมกัน เช่น การจัดเสียงตามสาย พูดหน้าเสาธง แจกแผ่นพับความรู้ และการลงนามทำพันธะสัญญาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นต้น ในด้านแกนนำก็มีการรับสมัครสมาชิกใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อมาร่วมเดินทางวิเคราะห์ เจาะลึก ผึกปฏิบัติ เป็นนักจัดกระบวนการผ่านค่ายพัฒนาศักยภาพ ตามแนวคิดพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาสังคมไปด้วยกันส่วนในเชิงนโยบาย ก็ร่วมกันร่างข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนเป็นนโยบายในระดับสถาน

ศึกษาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อช่วยกระตุ้นให้ทางโรงเรียนได้ประกาศเป็นพื้นที่ปลอดโทรศัพท์มือถือได้อย่างถาวร สู่การเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ต้นแบบในการเท่าทันสื่อ เท่าทันสังคม และขยายผลไปสู่ระดับสาธารณะต่อไป

ปัญหาโทรศัพท์มือถือในกลุ่มวัยรุ่นถือว่าเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวแต่ทุกคนมองข้าม และนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เพราะหลายคนคุ้นเคยจนไม่คิดว่าเป็นปัญหา จากกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเสนอแนวคิด เพื่อเป็นทางออกในการป้องกัน แก้ไข สถานการณ์ปัญหาเบื้องต้นได้หลายระดับ เช่น ระดับบุคคล ควรใช้โทรศัพท์เท่าที่จำเป็น คิดเรื่องที่จะคุยก่อนกดเบอร์โทรออก เลือกซื้อโทรศัพท์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน และเหมาะสมกับวัย ช่วงกลางคืนก่อนนอนควรปิดเครื่องโทรศัพท์มือถือ เพื่อการพักผ่อนที่เพียงพอ ระดับครอบครัวผู้ปกครองควรคิดให้รอบคอบหรือตกลงเงื่อนไขให้ชัดเจนก่อนซื้อโทรศัพท์ให้ลูก และสังเกตพฤติกรรมลูกด้วย ตกเตือนลูกเวลาคุยโทรศัพท์นานๆ

หรือโทรไม่เป็นเวลา ในระดับโรงเรียน ควรออกนโยบายพื้นที่เขตปลอดโทรศัพท์มือถืออย่างจริงจังและมีบทลงโทษที่ชัดเจน ระดับรัฐบาล ควรควบคุมให้ผู้ผลิตโทรศัพท์มือถือต้องพิมพ์ฉลากคำเตือนถึงอันตรายและผลกระทบทุกด้านไว้ที่ผลิตภัณฑ์ด้วย ก่อนที่ทุกคนจะตกเป็นทาสของโทรศัพท์มือถืออย่างไม่รู้ตัว และจงพึงระลึกตลอดเวลาว่า สิ่งไหนที่มีคุณอนันต์ย่อมมีโทษมหันต์ด้วย @

"เรารู้หรือไม่ว่าเรากำลังมีภัยเงียบแฝงอยู่ข้างๆ ตัวโด่งมันจะดึงเอาชีวิตและจิตวิญญาณของพวกเราไปทีละนิดทีละน้อยอย่างไม่รู้ตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม กว่าเราจะรู้ตัวอีกทีก็พบกับคำว่า 'สายเสียแล้ว'"

ภาพโดย เรืองฤทธิ์ คงเมือง

รู้เท่าทัน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

กับสื่อและการประกอบสร้างตัวเรา

โตมร อภิวันทนากร กลุ่มมานีมานะ สงขลา

เราปฏิเสธไม่ได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับสื่อ นั้น เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ต่างใช้แหล่งอำนาจของตัวเองในการปฏิสัมพันธ์กันและกัน หากใครมีศักยภาพในการค้นหาความคิดเบื้องหลัง และเห็นท่าทีของสื่อก็จะมีอำนาจในการเผชิญหน้าอย่างรู้เท่าทัน และหากใครมีความสามารถในการสื่อสารด้วยแล้ว ก็มีอำนาจในการตอบโต้ได้ สิ่งที่เราควรพัฒนาคือ ศักยภาพภายในของตัวเราที่ใช้ในการเผชิญหน้ากับการกระทำของสื่อ ศักยภาพภายในนี้สามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นเป็นความสามารถในการถอดรหัส อ่านความหมาย พิสูจน์วิเคราะห์ และใช้เหตุใช้ผลในการวิพากษ์วิจารณ์ถึงการกระทำทั้งกระบวนการของสื่อ และความสามารถที่จะช่วยให้เราหลุดพ้นจากการครอบงำของสื่อ คือการเรียกการกระทำของสื่อที่ได้ออกว่าคืออะไร(named) เราสามารถตั้งชื่อพฤติกรรมของสื่อที่ทำกับเราได้ว่าสื่อที่นั่นกำลังทำอะไรกับเรา เช่น บิดเบือนความเข้าใจ ยัดเยียด(บังคับให้รับรู้) ชี้นำความรู้สึกและทัศนคติ ลวงให้เชื่อ สร้างภาพพจน์ให้เรารู้สึกดี บอกความจริงไม่หมด ลวงพรางด้วยรูปแบบ เป็นต้น

การที่เราสามารถเรียกการกระทำของสื่อได้ถูกนั้น เป็นการสรุปพฤติกรรมของสื่อที่อาจทำให้เรามีความคิดที่เอื้อให้เกิดปัญหาหรือภาวะที่เป็นทุกข์หรือกล่าวได้ว่า การเรียกพฤติกรรมทำของสื่อได้ถูกต้องนั้นเป็นการเห็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือความทุกข์อย่างชัดเจน ฉะนั้นความสามารถนี้จึงเป็นความสามารถขั้นที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพให้รู้เท่าทันสื่อ ซึ่งแน่นอนว่าต้องอาศัยทักษะการวิเคราะห์ อ่านความหมาย ประเมินคุณค่า และใช้เหตุผลในการแสดงความคิดเห็นต่อสื่อ นั้น

นอกจากศักยภาพในที่เราฝึกฝนให้เกิดการรู้เท่าทันสื่อแล้ว การใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ยังเป็นการเสริมอำนาจตัวเราในการปฏิสัมพันธ์กันสื่อต่างๆ เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาก้าวหน้า ทำให้เกิดการเชื่อมกันขยายวงกว้างทั่วโลกอย่างมีอัตราเร่ง(hyperconnected) สิ่งที่มาคือผู้ใช้สื่อเกิดการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน (Share) เนื้อหา ข้อมูล ข่าวสาร ความคิด และพฤติกรรม กันอย่างรวดเร็วอย่างมีอัตราเร่งเช่นกัน ผู้ใช้สื่อจึงเกิดการรับรู้และเรียนรู้ใหม่ๆขึ้นจากการได้รับและส่งต่อสารไปยังผู้อื่น ซึ่งภาวะเช่นนี้เป็นการเสริมอำนาจระดับปัจเจกบุคคลของผู้ใช้สื่อให้สูงขึ้น ทั้งความคิดและความเข้าใจ ซึ่งเป็นปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพ อำนาจที่ถูกเสริมขึ้นอย่างรวดเร็วและขยายวงกว้างอย่างมีอัตราเร่ง (hyperempowerment) นี้ เกิดขึ้นโดยการใช้เครื่องมือ สื่อใหม่ (New media) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือการผนึกหลอมรวม (Convergence) ทั้งในส่วนของการบริการ อุปกรณ์ ช่องทางการสื่อสาร รวมทั้งผู้ให้บริการ สามารถโต้ตอบได้ (Interactive) ถูกเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (Networking) และก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movement) บทบาทของผู้ใช้ New media นี้ จะอยู่ในฐานะผู้รับและผู้ส่งสารในเวลาเดียวกัน สื่อใหม่นี้จะเชื่อมโยงเรากับผู้อื่นในโลกออนไลน์ เกิดเป็นสังคมออนไลน์ เราเรียกสื่อที่ใช้นี้ว่า Social media โดยมีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสาร เนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ รูปภาพและวิดีโอ ที่ผู้ใช้เขียนขึ้นเอง ทำขึ้นเอง หรือพบจากสื่ออื่น แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่เชื่อมโยงติดต่อกับตนผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ดังนั้น ในช่วงระยะของการก้าวไปข้างหน้านี้ ผู้ที่บริโภคและใช้สื่อปัจจุบัน จึงมีโอกาสและปัจจัยที่แตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมาก เรามีความสามารถในการโต้ตอบ สื่อสารจากตัวเราไปยังผู้อื่นทั่วโลกได้ และการสื่อสารนี้ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม เราในฐานะผู้ใช้สื่อจึงสามารถใช้อำนาจภายในที่ได้รับ

ฝึกฝนในการเผชิญหน้ากับสื่อทั่วไปอย่างรู้เท่าทัน และสามารถ ใช้ Social media เสริมอำนาจสื่อสารระดับบุคคลในฐานะสมาชิกหนึ่งของสังคมได้

เมื่อเรามีการปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อ เสมือนบริโภคอาหารหลักอย่างหนึ่งของชีวิต เราจึงควรที่จะแยกแยะได้ว่า อะไรคือธรรมชาติของสื่อ และอะไรคือสิ่งที่ประกอบสร้างของสื่อ ประเด็นนี้เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อความคิด ความเชื่อ และตัวตนของเรา เราบริโภคและใช้สื่อผ่านประสาทสัมผัสของร่างกายที่สร้างประสบการณ์รับรู้และจดจำได้ดี และที่สำคัญไปกว่าการรับรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสคือ การที่สื่อเข้าไปทำปฏิกิริยากับจิตใต้สำนึกโดยที่เราไม่รู้ตัว และสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของเราก็จะพัฒนาเป็นส่วนประกอบหนึ่งของอัตลักษณ์ที่เราเป็น ทดลองสำรวจกันดู ลองย้อนนึกไปถึงช่วงวัยเด็กว่า มีนิทานหรือการ์ตูนเรื่องใดที่เราประทับใจบ้าง นิทานหรือการ์ตูนนั้นมีค่านิยมเชิงบวกใดแฝงอยู่ เช่น ช่วยเหลือผู้อื่น การรวมพลังสามัคคี มิมีมิตรภาพ มีน้ำใจแบ่งปัน กล้าหาญ รู้จักสำนึกผิด ยึดมั่นในความดีงาม เป็นต้น แล้วเราในวันนี้มีนิสัยใดเหมือนกับค่านิยมในนิทานหรือการ์ตูนที่เราประทับใจนั้น นี่คือพลังอำนาจของสื่อที่มีอิทธิพลในเชิงปลูกฝังประกอบสร้างเป็นตัวเรา

ค่านิยมและทัศนคติที่แฝงมากับสื่อที่เราบริโภคในแต่ละวันมีให้เห็นมากมาย เช่น ผู้หญิงที่น่าชื่นชมคือผู้หญิงที่เป็นกุลสตรี ครอบครัวยุคใหม่คือครอบครัวมีความสุข คนเก่งคือคนที่ชนะการแข่งขัน คนที่กำลังประท้วงคือคนที่สร้างความวุ่นวายและถ่วงการพัฒนา ไทยคือพุทธ เป็นต้น ค่านิยม ทัศนคติ และความเชื่อที่แฝงมานี้คือสิ่งที่ประกอบสร้างตัวตนของเรา โดยมีสื่อเป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมทำหน้าที่หล่อหลอมขัดเกลา (Socialization)

กระบวนการหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคมมีความสำคัญกับเราทุกคนมาก เพราะเราถูกประกอบสร้างตัวตนภายใต้การทำงานอย่างเป็นระบบของสถาบันทางสังคมต่างๆ ทั้งครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ สื่อ และนันทนาการ โดยมีสื่อเป็นเครื่องมือที่ทุกสถาบันใช้ในการประกอบสร้าง คำถามที่สำคัญสำหรับเราคือ ความคิด ความเชื่อ โทนของเราถูกสร้างโดยสื่อ และเป็นฐานคิดที่เอื้อให้เกิดความทุกข์กับสังคมและตัวเราบ้าง? แล้วเราควรทำอย่างไรกับความเชื่อที่อยู่นั้นที่อยู่ในตัวเรา? @

นวัตกรรม การสื่อสารเพื่อสังคม

กระบวนการและมิติใหม่เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม

รศ.ดร. กมลรัฐ อินทรทัศน์ คณบดีสาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภาพโดย เรืองฤทธิ์ คงเมือง

ปัจจุบันนี้เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า การสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยสื่อประเภทต่างๆ และที่ขาดไม่ได้คือ การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด พฤติกรรม และความเป็นอยู่ของคนยุคปัจจุบันนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลมาจากความเจริญก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่รวดเร็วและทรงอำนาจภาพในการเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีคิดและพฤติกรรมของคนไม่ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะในสังคมเมือง หากแต่ในสังคมชนบทก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน นำมาซึ่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบในหลากหลายด้าน ดังนั้น หากมีการนำขีดความสามารถและอำนาจของการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน หรือที่มักเรียกกันว่า รู้เท่าทันสื่อ ใช้สื่ออย่างเข้าใจก็จะเป็นการเสริมพลังและสร้างสรรค์มิติใหม่ในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

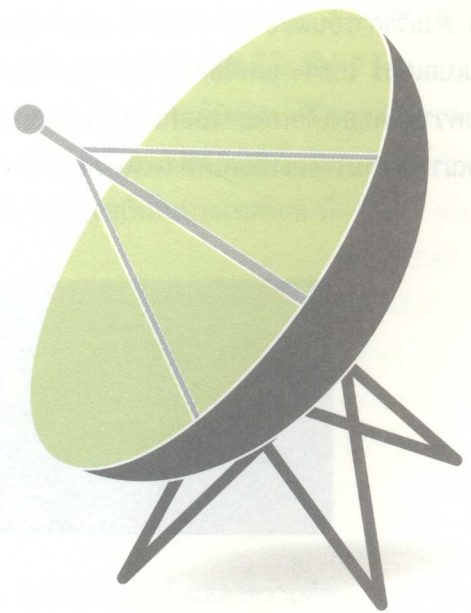

จากมุมมองของเครือข่ายความร่วมมือด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา อันได้แก่ สาขานิเทศศาสตร์ ศูนย์วิจัยการจัดการความรู้ การสื่อสารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่เล็งเห็นโอกาสในการใช้ศักยภาพของการสื่อสารสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมจึงเป็นที่มาของ **โครงการความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร: ประกาศนียบัตร “นวัตกรรม การสื่อสารเพื่อสังคม”** เพื่อผลิตและพัฒนาต่อยอดความรู้และทักษะความสามารถในการบูรณาการความรู้ ทักษะการสื่อสาร และจริยธรรม สู่การปฏิบัติได้อย่างเท่าทันกับสถานการณ์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ รวมทั้งสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อสาร เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักพัฒนาชุมชน ในเครือข่ายของ สสส. และ สสย. ให้การสนับสนุนเบื้องต้นในการส่งคนเข้าอบรม

ความคืบหน้าของโครงการความร่วมมือดังกล่าวถึง ณ ปัจจุบันนี้ ได้มีการจัดทำ (ร่าง) โครงสร้างหลักสูตรและนำเสนอผ่านเวทีระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยออกแบบให้มีการผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ที่ประกอบด้วย 5 ชูติวิชา สรุปโดยสังเขป ได้ดังนี้

- 1) กระบวนทัศน์และมิติใหม่ในการสื่อสารเพื่อสังคม
- 2) นวัตกรรมสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม (เนื้อหาบูรณาการจากทุกกลุ่มในชุมชน : เด็ก เยาวชน และครอบครัว/ผู้สูงอายุ/สุขภาพ)
- 3) สื่อศึกษาและความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)
- 4) หลักและวิธีการสร้างสรรค์สื่อ
- 5) โครงการ “นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสังคม”

จากโครงสร้างหลักสูตรดังกล่าว ที่ได้จัดทำเป็นหลักสูตรสัมฤทธิ์บัตรนารอง **“นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสังคม”** โดยเป็นความร่วมมือระหว่าง สาขานิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มสธ.) แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในรูปแบบของการฝึกอบรมจริงโดยการย่อส่วนเนื้อหาจากทั้ง 5 ชูติวิชา เพื่อทดสอบเนื้อหา และศึกษาความเป็นไปได้ของเนื้อหาและโครงสร้างหลักสูตรในภาพรวม กับกลุ่มเป้าหมายที่มีความพร้อม (เช่น กลุ่มเด็ก เยาวชนและครอบครัว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มศึกษา และเท่าทันสื่อ) ประมาณเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2553 และนำผลการประเมินจากผู้เข้าร่วมอบรมไปเป็นแนวทางสำหรับการปรับหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ด้วยความหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตร **“นวัตกรรมสื่อสารเพื่อสังคม”** จะเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพของ **“นักพัฒนา”** ให้สามารถสร้างนวัตกรรมสื่อสารเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเท่าทัน แท้จริงและยั่งยืนร่วมกัน @

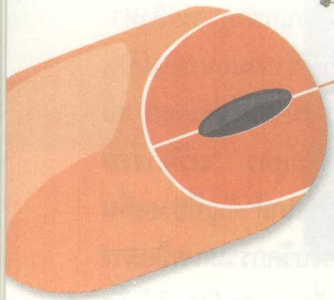
ครอบครัวซิมสัน การ์ตูนยอดฮิตติดอันดับในหนึ่งกรณศึกษาที่ดี ในการเรียนรู้การเท่าทันสื่อจากรายการโทรทัศน์ของยูเนสโก โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงแนวคิดการเท่าทันสื่อทั้ง 4 ด้านอย่างชัดเจน คือ การผลิตสื่อ ชนิด และรูปแบบของการนำเสนอการสะท้อนเรื่องราวและกลุ่มเป้าหมาย ครู นักเรียน พ่อแม่และผู้เชี่ยวชาญที่สนใจสามารถติดตามข้อมูลได้ที่ *Media Education-A kit for Teachers, Students, Parents and Professionals 2006*, ยูเนสโก

งานศพ. รั้วสื่อยามเช้า หนังสือพิมพ์กว่า 1.3 ล้านฉบับ ถูกนำส่งให้ถึงมือเด็กนักเรียนกว่า 50,000 คนในแต่ละปี จำนวนมากกว่า 35 โรงเรียนในเขตพื้นที่ทางตอนใต้ของรัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นเวลากว่า 20 ปี แล้วที่การพัฒนาการใช้สื่อหนังสือพิมพ์ในโรงเรียน เคล็ดลับในการใช้หนังสือพิมพ์ที่บ้านและการใช้หนังสือพิมพ์อย่างเท่าทัน ติดตามรายละเอียดได้ที่ *Newspaper in Education, ประเทศฝรั่งเศส*

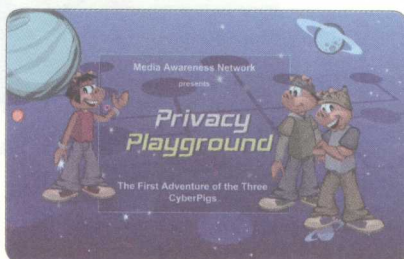
เท่าทันสื่อ

A-R-O-U-N-D

เสียเงินแบบ (ไม่) เสียรู้ ตีแผ่กลยุทธ์การโฆษณา เผยความลับในการขาย ด้วยวิธีการอันแยบยลที่ทำให้เหยื่อเสียเงินแบบไม่รู้ตัวผ่านโฆษณาแอสเมบอเกอร์ โกงอย่าง และไอศกรีม ปิดท้ายด้วยการออกแบบโฆษณาด้วยความคิดของเด็กเองการออกแบบโฆษณากล่องซีเรียลและน้กกล้าโฆษณา ติดตามรายละเอียดได้ที่ www.pbskids.org

ดอร่านักสำรวจ เด็กหญิงนักผจญภัยที่ทำให้เด็กอเมริกาเป็นล้านๆ ติดตามดูรายการโทรทัศน์ Dora the Explorer ทุกวัน รายการนี้เป็นหนึ่งในรายการฮิตสูงสุดของเด็กวัยก่อนเรียน ความสำเร็จนี้เกิดจากการใช้กลยุทธ์ที่สำคัญสองประการ คือ การทำให้ผู้ดูได้ตอบกับสื่อภายในกรอบหลักการพหุปัญญา (Multiple Intelligence) และการใช้สัญลักษณ์แบบเดียวกับที่พบในการใช้คอมพิวเตอร์ที่มา *Journal of Media Literacy, 2009*

หมูไซเบอร์ การผจญภัยครั้งแรกของหมูสามเกลอ คือเกมส์ที่ออกแบบเพื่อเด็กอายุ 8-10 ปี เพื่อท่องเว็บที่พวกเขาชอบการผจญภัยกับกลวงทางการตลาดบนหน้าเว็บและการเผชิญหน้ากับหมาป่าผู้จ้องล้วงเอาข้อมูลส่วนตัวจากเด็ก ตามด้วยการผจญภัยครั้งที่ 2 ออกแบบสำหรับเด็กอายุ 9-12 ปี เพื่อนหมูไซเบอร์จะต้องเรียนรู้ความจริงแท้ของข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต การสังเกตกฎกติกาในการเล่นเว็บ และอันตรายจากการพิมพ์ข้อความบนสื่อออนไลน์ ร่วมสนุกได้ที่ <http://www.media-awareness.ca/english/games/index.cfm>

สื่อสารสันติ

เพื่อเด็กและครอบครัว

เสียงเด็กร้อง

เชษฐา มั่นคง ผู้ประสานงานเครือข่ายสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน

ความหวังในการเยียวยาหรือฟื้นฟูสังคมสังคมหลังจากภาวะวิกฤติความรุนแรงในช่วงต้นเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2553 ที่ผ่านมา “เราจะหายใจเข้าเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ เราจะหายใจออกเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ เราจึงต้องเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ” การส่งความรักความสนทนิตให้ใคร ต้องเริ่มที่ตัวเองก่อนประชาธิปไตย และความยุติธรรมเป็นจุดร่วมของทุกคนที่ต้องการเหมือนกันเราต้องไม่โกรธ ถ้าเด็กเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ในการแก้ปัญหา ด้วยการแบ่งข้างและแสดงออกถึงความรุนแรง ปัญหาจะมีขึ้นเรื่อยๆไม่จบสิ้น เพราะตกบ่วงวิธีการคิดแบบตื้นๆ “ร่วมกันทำตัวอย่างมีปัญญา” เรามักจะมองภาคการเมืองในระดับใหญ่และไกลตัว จริงๆ การเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย เป็นไปในระดับครอบครัว ซึ่งควรเริ่มต้นจากตัวเอง

เมื่อมาเปรียบเทียบกรณีปัญหาในปัจจุบันของการเมืองไทย มวลชนฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาด้วยการจัดการในแนวทางความรุนแรง อีกฝ่ายหนึ่งเสนอแนวทางการแก้ปัญหา ด้วยการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ (สันติวิธี) การแก้ไขปัญหามาในตัวโครงสร้างให้ได้ผลจริงๆ ไม่ได้เริ่มต้นจากรัฐ แต่ควรต้องเริ่มจากตัวผู้ประสบปัญหานั้นจริงๆ ภาพความขัดแย้งปัจจุบันในประเทศไทย มีเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางส่วนอยู่ด้วย

ปัจจุบันบ้านเมืองเราสร้างแรงกดดันในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากสื่อสารณรรอบๆ ตัวสังคมไทยจำเป็นต้องทบทวนคติในเรื่องความหลากหลาย สื่อให้มีความสำคัญกับภาพความรุนแรง กระแสสังคมก็ไปในแนวทางความรุนแรง (จากข้อมูลงานเสวนาการสื่อสารเพื่อสันติเพื่อเด็กและครอบครัว วันที่ 30 เมษายน 2553 ณ KU HOME มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

จากข้างต้นนี้ทำให้กระแสดความคิดของคนแบ่งฝักฝ่ายอย่างชัดเจน ผู้คนกลัวพูดกล้าแสดงความคิดเห็นกันมากขึ้น ทั้งที่ปรากฏภาพข่าวทางโทรทัศน์ และในโลกไซเบอร์ โดยเฉพาะชุมชนออนไลน์ต่างๆ

เช่น การส่ง mail หรือการเล่นทวิตเตอร์และเฟซบุ๊ก ซึ่งเป็นเว็บที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ณ ขณะนี้ โดยเป็นการต่อยอดจาก ความรุนแรงและเพิ่มความรุนแรงในสื่อสมัยใหม่

ชาวเฟซบุ๊ก มีการตั้งกลุ่มทางการเมืองขึ้นเป็นจำนวนมากตามอุดมการณ์ และความคิดเห็นทางการเมืองของตน (เช่นกลุ่มเสื้อหลากสีที่ทุกท่านคงได้เห็นผ่านสื่อในระยะที่ผ่านมา) และมีอยู่กลุ่มหนึ่งชื่อ *Social sanction* ซึ่งประกาศตัวชัดเจนในการที่กำจัดนักการเมืองที่คอร์รัปชัน และ

โดน “ไล่ล่าแหม่มด” ในโลกไซเบอร์ ปัจจุบันขาดการเสนอภาพทางบวกในการแก้ปัญหา และกำลังใช้วิธีการนำเสนอผลที่เกิดเป็นการสูญเสียจากความรุนแรงในอดีต ใช้วิธีช็อคด้วยภาพที่รุนแรงกว่า เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนและถูกคิด ฉะนั้นครอบครัวมีส่วนช่วยเหลือบรรเทาความขัดแย้ง ด้วยการสร้างความเข้าใจให้กับเด็กในครอบครัว

สังคมควรมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และหันมาช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยเริ่มที่ตัวเราก่อนคือไม่ส่งข่าวสาร หรือส่งเมล (โพสต์)

พฤติกรรมการบริโภคสื่อของเด็ก และเยาวชน

- TV ร้อยละ 5.7
- Internet ร้อยละ 3.1
- Radio ร้อยละ 1.3
- DVD/VCD ร้อยละ 1.1
- หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 0.9
- Magazine ร้อยละ 0.8

“ในขณะที่เด็กใช้เวลาอยู่กับสื่อ 6-7 ชั่วโมงต่อวัน มีความรุนแรงที่ปรากฏในทีวี เฉลี่ย 3.29 ครั้งต่อชั่วโมง สัดส่วนรายการเด็กทั้งทีวี-วิทยุ มีไม่ถึง 10%...และ 1 ใน 5 ของเด็กไทยไม่ชอบอ่านหนังสือ”

จากข้างต้น เมื่อนำมาเชื่อมกับที่เด็กและเยาวชนปัจจุบันส่วนใหญ่ ไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยถูกโน้มน้าวชักจูงให้เลือกข้าง และเด็กเป็นผู้ที่ถูกนำเสนอภาพข่าวและเด็กผู้เป็นข่าวไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ (ถูกเสพจากสื่อหรือผู้เสพสื่อเอง) **“การนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ จำเป็นต้องนำเสนออย่างรอบด้าน หรือมีการคัดกรองในมิติของการนำเสนอ ที่ต้องคำนึงถึงการสื่อสารเพื่อสันติเพื่อเด็กและครอบครัว”**

ผู้ที่คิดทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยใช้วิธีการทางสังคม แทนกฎหมาย ขณะนี้มีสมาชิกอยู่ราว 5,500 คน

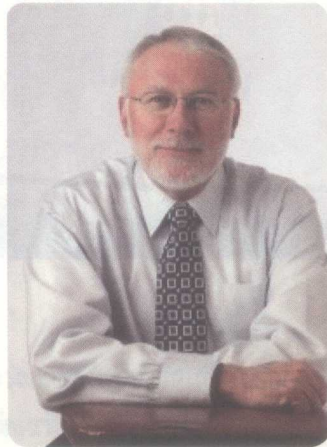
วิธีการปฏิบัติของสมาชิกและผู้ดูแลใน เฟซบุ๊กนี้ จะทำการบันทึกภาพหน้าจอของผู้ใช้เฟซบุ๊กที่พิมพ์เนื้อหาในเชิงวิพากษ์วิจารณ์สถาบัน รวมถึงมีความคิดเอียงไปอีกทาง **“ที่ไม่ใช่พวกเดียวกันหรือคิดเห็นต่าง”** แล้วนำมาโพสต์พร้อมบรรยายสรุปคุณตั้งแต่ชื่อ ที่อยู่ ที่ทำงาน พฤติกรรม บุคลิก (ผู้เขียนไม่ทราบเหมือนกันว่าไปสืบกันมาได้อย่างไร) พร้อมกับเรียกร้องให้สมาชิกใช้กระบวนการทางสังคมกดดันให้ผู้ใช้เฟซบุ๊กที่ถูกบันทึกภาพมารู้สึกผิด มีการรุมด่าและประณามในเว็บแล้ว ก็เชิญชวนให้ส่ง sms อีเมล รวมถึงโทรศัพท์ไปด่า ตัดออกจากสังคมจนถึงขั้นกดดันบริษัทให้ไล่ออกและส่งเรื่องให้ DSI ราวกับ **“ฟัก”** ในคำพิพากษางานของชาติ กอบจิตติ (บทความกรุงเทพฯ 20 พ.ค. 53) หรือกรณี มินท์ AF 3 และมาร์ค AF 7 เพียงแค่ความคิดเห็นต่างทางการเมืองก็

ภาพความรุนแรงเพื่อเป็นการต่อยอดภาพที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งให้มีการณรงค์ทั่วประเทศโดยเฉพาะสื่อ เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างสันติ ฉายภาพให้เห็นความหลากหลายในแนวทางสันติวิธี ควรจะมีกระบวนการสื่อสาร เพื่อให้เห็นว่าเริ่มได้จากตัวเอง เสนอแนวทางการแก้ปัญหา การเยียวยาสังคมไปด้วย

เราควรเป็นส่วนหนึ่งในการลดและไม่เพิ่มความรุนแรงให้กับสังคมคือการนำเสนอในด้านบวกและสร้างความเป็นกลาง ร่วมสร้างสันติวิธี การเปิดรับ ส่งต่อข่าวสาร โดยปราศจากการส่งเสริมภาพความรุนแรงในสังคม ชี้ช่องแนวทางการยุติความรุนแรง สื่อควรมีกระบวนการลดทอนภาษาของความเกลียดชัง ก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ @

“...ผมคร่ำครวญในวิชาชีพการรายงานข่าว ผมเชื่อมั่นว่าหนังสือพิมพ์รายวันเพื่อสาธารณชนคือความไว้วางใจจากสาธารณชน เชื่อมั่นว่าทุกคนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์รายวันคือผู้จัดการดูแลสาธารณชนด้วยสำนึกรับผิดชอบอย่างเต็มที่ของบุคคลเหล่านั้น เชื่อมั่นว่าการยอมให้มีการบริการที่ดียิ่งกว่าการรับใช้สาธารณชนคือการทรยศความไว้วางใจที่สาธารณชนมอบให้...”

อนาคตของ **หนังสือ**
ที่เสนอว่ากับผลกระทบต่อการศึกษา

คัดตอนมาจาก Mike Fancher

(บทความนี้เขียนเมื่อเดือนสิงหาคม 2008), Journal of Media Literacy, 2009

ภาพจาก <http://www.facebook.com/people/Mike-Fancher/839056123>

บางถ้อยคำในหลักข้อเขื่อดังกล่าวเป็นคำโบราณ แต่หลักแกนกลางยังคงยืนยงจนทุกวันนี้ นั่นคือความกระฉ่างชัด ความแม่นยำ ความเป็นธรรม ความจริง และความเป็นอิสระ หลักข้อเขื่อนี้เป็นดังคำประกาศว่าด้วยคุณค่าและมาตรฐานของนักหนังสือพิมพ์ เจ้าของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวงการหนังสือพิมพ์มาหลายชั่วรุ่นแล้ว ทั้งยังเป็นดังคำชี้แนะที่สาธารณชนสามารถใช้ในการทำความเข้าใจบทบาทของหนังสือพิมพ์ และในการประเมินผลการปฏิบัติงานของวงการหนังสือพิมพ์ได้ด้วย

Howard Schneider เริ่มด้วยการเป็นผู้สอนชั้นเรียนวิชา “จริยธรรมและคุณค่าของหนังสือพิมพ์ในอเมริกา” ทุกวันนี้ Schneider ซึ่งทุกคนรู้จักมักจะมีชื่อว่า “Howie” มีสีหน้าเข้มขึ้นทุกครั้งที่เล่าว่าการอภิปรายที่มีชีวิตชีวาเกี่ยวกับบรรดานักศึกษาของเขาได้ทำให้เขาคิดในทิศทางใหม่ๆ ได้อย่างไร

“โรงเรียนสอนวารสารศาสตร์ในอนาคตคงจะต้องมีการกิจ 2 ประการ ไม่ใช่หนึ่ง” เขาสรุป “ภารกิจแรกของเราผู้สอนนำหนักใจไม่น้อย นั่นคือ ฝึกอบรมผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการรุ่นต่อไปในยุคสมัยที่วงการสื่อมวลชนกำลังเปลี่ยนแปลง แต่ภารกิจที่สองมีความสำคัญเท่าๆกับหรืออาจจะมากกว่าภารกิจแรก นั่นคือให้การศึกษแก่ผู้บริหารสื่อมวลชนรุ่นต่อไป”

ในปี 2004 “โครงการเพื่อความเป็นเลิศในการในการรายงานข่าว” ได้เผยแพร่รายงานชิ้นหนึ่งซึ่งได้กลายเป็นรายงานประจำปีฉบับแรกที่ว่าด้วยสถานการณ์ในรอบปีที่ผ่านมาของวงการสื่อมวลชน รายงานฉบับนี้ชี้ถึงวัฏจักรเลวร้ายของทัศนคติที่สาธารณชนมีต่อหนังสือพิมพ์ โดยอธิบายว่าการลดการลงทุนด้านการผลิตข่าวกำลังทำให้สาธารณชนเคลือบแคลงใจยิ่งขึ้นว่าสำนักข่าวต่างๆ มีแรงกระตุ้นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่าความสำนึกที่จะรับใช้สาธารณชน ผลพวงประการหนึ่งของสถานการณ์เช่นนี้ว่าติดเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือ **“บุคคลที่ซักไซท์หนังสือพิมพ์กับสาธารณชนดูเหมือนจะมีอิทธิพลเหนือสำนักหนังสือพิมพ์ที่ทำข่าวเกี่ยวกับบุคคลเหล่านี้”**

การไปเยี่ยมชมโปรแกรมวารสารศาสตร์ที่มหาวิทยาลัย Stony Brook ดูเหมือนจะเป็นสถานที่เริ่มต้นที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่ประจักษ์ในทันทีว่าความพยายามให้มีการสอน **“ความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับข่าว”** กลายเป็นเหตุทำให้มหาวิทยาลัยนี้ภาคภูมิใจ ขณะนี้มีความตระหนักที่ชัดเจนว่าโปรแกรมนี้กำลังทำสิ่งที่สำคัญและอาจจะกลายเป็นตัวแบบให้วิทยาลัยอื่น โรงเรียนมัธยมศึกษา และชุมชนต่างๆ ปฏิบัติตาม

นักศึกษาวิทยาสาตร์คนหนึ่งบอกเขาว่าหลังจากเรียนวิชานี้แล้วเธออดไม่ได้ที่จะต้องรื้อถอนข่าวที่เธออ่านหนังสือหรือดูคำพูดติดปากที่ใช้เรียกการรื้อถอนที่พูดถึงนี้คือ **“เปิดห้องแช่แข็งศพ”** ซึ่งมีที่มาจากบทความ Brian Thevenot ผู้สื่อข่าวของ New Orleans’ Times – Picayune เขียนลงไปใน American Journalism Review ในบทความนี้ Thevenot ได้เล่าอย่างตรงไปตรงมาว่าเขาเข้าใจข้อเท็จจริงที่สำคัญบางประการผิดพลาดไปอย่างไรในการรายงานข่าวความสูญเสียภายหลังพายุเฮอริเคนแคทรีนา เขาอ้างถ้อยคำของทหารสองคนโดยระบุชื่อ-นามสกุล ซึ่งบอกเขาว่าห้องแช่แข็งศพแห่งหนึ่งในศูนย์การประชุมนิวยอร์ก ล้นส้วกศพไว้ 30-40 ศพ หนึ่งในจำนวนนั้นคือศพเด็กหญิงอายุ 7 ขวบที่คอถูกของมีคมเชือด ทหารคนหนึ่งเล่าว่าเขาไม่กล้าเข้าไปดูในห้องแช่แข็งศพนั้น

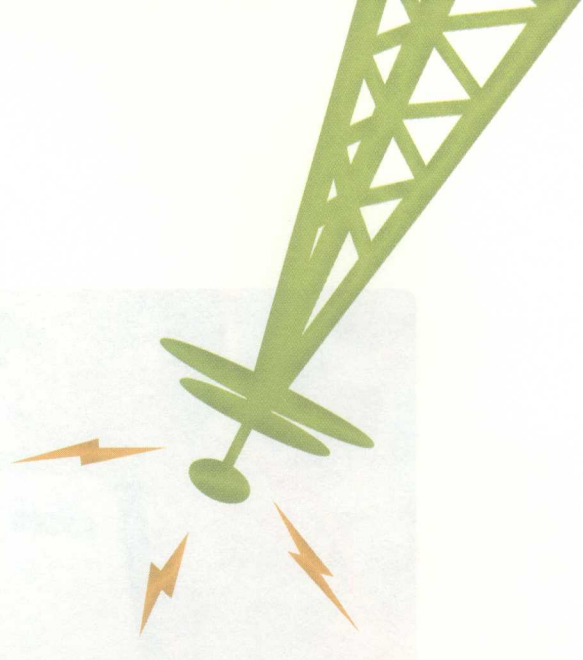
การยอมรับความจริงของผู้สื่อข่าว Thevenot กลายเป็นคำพูดเปรียบเปรยถึงการตั้งคำถามว่า ข่าวแต่ละชิ้นอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจตามที่นักหนังสือพิมพ์รู้ในเรื่องที่ตนกำลังรายงานได้จริงหรือไม่ นักศึกษาในชั้นเรียนความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับข่าวเริ่มพูดกันในทำนองว่า ผม/ดิฉันไม่เห็นว่าจะตรงไหนกันที่ผู้สื่อข่าวคนนี้ได้เข้าไปดูในห้องแช่แข็งศพจริงๆ

ศูนย์ความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับข่าวที่ Stony Brook ก่อตั้งขึ้นด้วยเงินอุดหนุนจากมูลนิธิ John S. และ James L. Knight จำนวน 1.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนหนึ่งของเงินสมทบกองทุนเป็นไปเพื่อดำเนินการทดสอบว่าชั้นเรียนดังกล่าวกำลังก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไร ในปี 2008 ได้มีการทดสอบก่อน และในปี 2009 จึงมีการศึกษาเต็มรูปแบบเพื่อเปรียบเทียบนักศึกษาในกลุ่มที่ผ่านชั้นเรียนความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับข่าวกับกลุ่มควบคุม เพื่อดูว่านักศึกษาเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์มากขึ้นกับสื่อที่เสนอข่าวหรือไม่ และมีวิจรณ์ญาณในการบริโภคข่าวสารมากขึ้นหรือไม่ ตลอดจมนมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมภาคพลเมืองโดยทั่วไปมากขึ้นหรือไม่อย่างไร

เงินอุดหนุนอีก 2 แสนดอลลาร์สหรัฐฯได้รับจากมูลนิธิ Ford เพื่อช่วยให้โปรแกรมนี้ขยายไปสู่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ครูอาจารย์ และประชาชนทั่วไป ในฤดูร้อนปี 2008 มหาวิทยาลัย Stony Brook ได้เปิดรายวิชาเข้มข้นหลักสูตร 5 สัปดาห์ สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา โดยที่ส่วนหนึ่งเน้นการออกแบบรายวิชาหนึ่งรายวิชาเพื่อครูเหล่านี้จะได้นำกลับไปใช้ที่โรงเรียน

“การยอมรับความจริงของ
ผู้สื่อข่าว Thevenot
กลางเป็นคำพูดเบริงเบริง
ถึงการตั้งคำถามว่า
ข่าวแต่ละชิ้นอธิบายให้ผู้อ่าน
เข้าใจตามที่นักหนังสือพิมพ์
รู้ในเรื่องที่ตนกำลังรายงาน
ได้จริงหรือไม่”

พมมีความคาดหวังว่าการลงทุนต่างๆ ที่กล่าวมาและที่
จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อมุ่งเป้าให้ผู้บริโภคข่าวสาร
สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น จะช่วยให้วิชาชีพ
รายงานข่าวยังคงมีความสำคัญและสามารถตรวจสอบได้เช่นเดิม
ความรู้และความเท่าทันที่เพิ่มขึ้นในการบริโภคข่าวสาร ย่อมจะ
ช่วยให้นักหนังสือพิมพ์เปิดใจการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใน
การควบคุมเนื้อหาของข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการของ
วิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยพลังต่อไปนี้ :

- ความปรารถนาของประชาชนที่จะมีข้อมูลข่าวสารที่
เชื่อถือได้เพื่อใช้ในการปกครองตนเอง
- ความไม่ไว้วางใจถาวรที่สาธารณชนมีต่ออำนาจและ
ความต้องการมีความสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจ
- ความต้องการความช่วยเหลืออันจำเป็นแก่การดำเนิน
ชีวิตในโลกที่มีสารสนเทศล้นเกิน
- ความต้องการของประชาชนที่จะมีสัมพันธภาพและ
ชุมชน

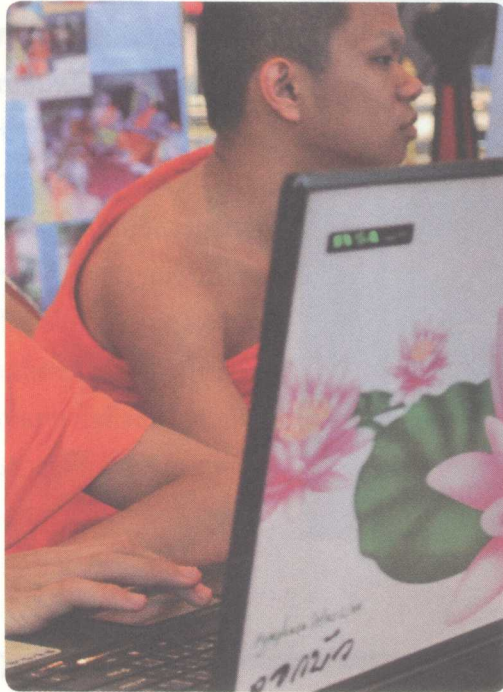
แต่พลังที่กล่าวมานี้ อาจจะถูกขยายให้แรงกล้ายิ่งขึ้นด้วยแรง
ผลักดันให้ประชาชนมีความรู้ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับข่าว แต่พลัง
จะส่งเสริมให้ความชื่นชมในการรายงานข่าวตามแบบฉบับที่แท้
จริงงอกงามยิ่งขึ้น ผู้บริโภคจะมีอำนาจควบคุมการใช้ประโยชน์
สื่อมวลชนได้มากกว่าที่เป็นมาในอดีต แต่ปรากฏการณ์นี้มีความ
หมายเพียงแค่ว่านักหนังสือพิมพ์ต้องแข่งขันกันทำงานให้มีประ-
สิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้เวลา ความสนใจ ความนับถือ และความ

ไว้วางใจ ประชาชนไม่เพียงแต่จะมีอำนาจควบคุมเพิ่มขึ้นเหนือ
สื่อมวลชนที่ตนบริโภค หากจะกลายเป็นผู้สร้างสรรค์สื่อบางส่วน
ขึ้นเองด้วย นักหนังสือพิมพ์จึงไม่ควรหวั่นวิตกกับกระบวนการ
ทำให้สื่อมวลชนเป็นประชาธิปไตยนี้ หากแต่ควรจะเฝ้าอำนาจ
ให้กระบวนการนี้ดำเนินไปโดยราบรื่นต่างหาก

ผมเชื่อว่าแม้จะได้วิจารณ์หนังสือพิมพ์อย่างที่เราเห็นกันอยู่ แต่ใน
ส่วนลึกของสาธารณชนยังมีความนับถือต่อบทบาทของหนังสือ-
พิมพ์ ในท้ายที่สุดผมคิดว่าประชาชนส่วนใหญ่รู้ว่าพวกเขาและ
หนังสือพิมพ์อยู่ข้างเดียวกัน บทบาทของการรายงานข่าวในโลก
ที่ปรากฏใหม่เช่นทุกวันนี้ นั่นคือการเป็นคนกลางที่ซื่อสัตย์

“...กุญแจเพียงดอกเดียวคือนักหนังสือพิมพ์ผู้เป็นข้ารับใช้ตัว
จริงของสาธารณชน ซึ่งทำงานด้วยแรงขับจากคุณค่าและ
จริยธรรมที่ชัดเจน...” @

ศาสนา

กับการเท่าทันสื่อ

คัดตอนจาก

<http://www.dmc.tv/forum/index.php?showtopic=1874>

ธรรมะในพระพุทธศาสนามีบทบาทในการหล่อหลอมความรู้สึกรู้จักคิดของพุทธศาสนิกชนไทยมาเป็นเวลานาน ยังความสงบสุขพอเพียงให้เกิดขึ้นจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบชาวพุทธ แต่เมื่อโลกมีความเจริญทางวัตถุอย่างยิ่งยวด ความเสื่อมถอยของคุณธรรมในใจคนกลับเพิ่มพูนขึ้นอย่างทันท่วงทีคุณธรรมเป็นสิ่งทีล้ำสมัยในความคิดของคนบางกลุ่ม การกอบโกยเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขาฟุ้งและปากท้องของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อวิชาเข้าครอบงำมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงบุคคลรอบข้าง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ย่อมยากกว่าการหันกลับมาพิจารณาตนเองด้วยจิตสำนึกแห่งธรรม ธรรมะเป็นคำตอบสุดท้ายที่

ช่วยสร้างอาวุธทางปัญญาให้ผู้เข้าถึงธรรมรู้จักประหารกิเลส นานาประการในทุกยุคสมัย ปัจจุบันก็เช่นเดียวกันหลายคนเป็นห่วงว่าทุกข์จากค่านิยมผิดๆ จะแพร่กระจายในโลกอย่างรวดเร็ว ด้วยสื่อมวลชนและการสื่อสารไร้พรมแดน ทว่าหากเราตั้งใจ ตั้งใจศึกษาเพื่อรู้และเข้าใจธรรมชาติของสื่อมวลชน เราท่านทั้งหลาย จะพบว่าธรรมะช่วยให้ผู้รับสารรู้เท่าทันสื่อ สื่อจะรู้เท่าทันธรรมมากขึ้น เมื่อทุกฝ่ายต่างมุ่งพัฒนาความรู้และจิตปัญญาของตน ความสุขสงบจะเริ่มก่อตัวจากระดับบุคคลแผ่ขยายไปสู่ระดับสังคมและกว้างไกลจนประมาณขอบเขตมิได้

สื่อสารมวลชนแหล่งเร่งวัฒนธรรมที่

ไทยเรากำลังอยู่ในวังวนของกระแสโลกาภิวัตน์ แม้จะเต็มไปด้วยสิทธิเสรีภาพของข่าวสารโดยปราศจากพรมแดนขวางกั้นก็จริง แต่ประเด็นที่น่าคิดคือ “เสรีภาพทางข่าวสาร” (Freedom of information) ชนิดไร้พรมแดนนี้ เอื้อประโยชน์ต่อใครกันแน่ ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่เชี่ยวกรากนี้ “ปลาใหญ่ย่อมกินปลาเล็ก” ผู้รับสารที่ไม่รู้เท่าทันสื่อ ไม่รู้จักพิจารณาแยกแยะเลือกรับข่าวสาร ด้วยสติปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรม ย่อมตกเป็นทาสของความคิดความรู้ที่พรั่งพรูมาจากซีกโลกตะวันตก และเป็นผู้พร้อมเก็บตักวัฒนธรรมเปลือกกระพี้ ซึ่งเป็นกากขยะที่โลกตะวันตกก็มีได้เช่นชม เช่น การนิยมบริโภคอาหารจานด่วนหรือที่บางคนแปลอย่างผิดร้อนว่า “อาหารแตกด่วน” (Fast Food)

การนิยมเสรีภาพทางเพศโดยเปลี่ยนค่านิยมจากค่านิยมแบบรัก-เลิก-ร้าง
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การนิยมแฟชั่นไปเปลือย การนิยมความหรูหราฟุ้งเฟ้อ การนิยมใช้
สินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ การนิยมเสพสิ่งเสพติดให้โทษ การนิยมเลียนแบบดาราน
หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงในทางเสื่อมเสีย ฯลฯ ข่าวสารและวัฒนธรรมเปลือกกระพี้ที่มา
กับเสรีภาพไร้พรมแดนเหล่านี้กำลังจะกลืนกินวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของอารยธรรมตะวัน
ออกและกีดเคาะศาสนาธรรมในใจคนให้ผุกร่อนโดยอ้างเหตุแห่งความถูก
ต้องตามสมัยนิยม สถานการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง

เนื่องจากอิทธิพลอันทรงพลังของสื่อมวลชน (Mass Media) โดยเฉพาะในยุคนี้ยังซ้อนทับกับยุคสมัยแห่งทุนนิยม
วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ผู้รับสาร (Audience) จึงจำเป็นต้อง
ต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจธรรมชาติของสื่อมวลชนอย่างถูกต้อง จะได้
ทราบว่าสื่อมวลชนมีทั้งคุณอนันต์และโทษมหันต์เช่นเดียวกับคัมดาบ
ที่ต้องใช้อย่างถูกวิธีและมีสติ ไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อที่ขาดความ
รับผิดชอบต่อสังคม สามารถเลือกรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์
เกื้อกูลต่อการใช้สติปัญญาของตนและบุคคลรอบข้างตลอดจน
สังคมโลก

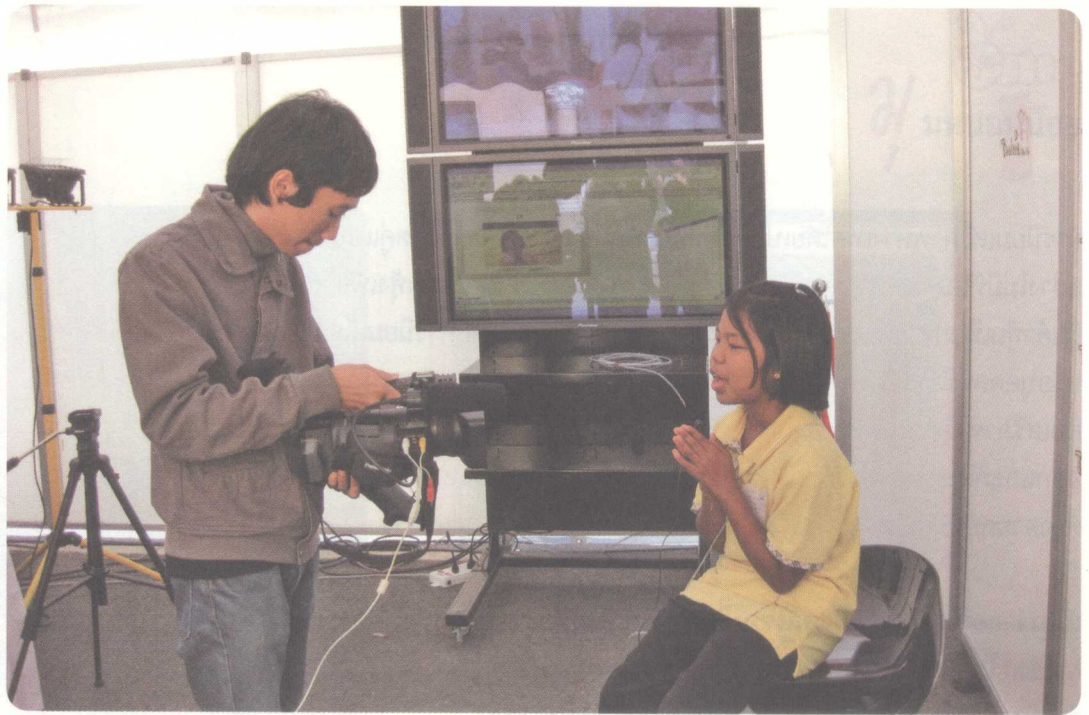
ดังนั้น “การรู้เท่าทันสื่อ” (Media Literacy) จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องส่งเสริมให้
บุคคลทุกระดับในสังคมเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จัดการศึกษาแบบต่อเนื่อง (Continu-
ing Education) และเรียนรู้ตลอดชีวิต

สื่อสารธรรมช่วยสร้างสรรค์สื่อ

อย่างไรก็ตามหากนำธรรมะในพุทธศาสนามาใช้เป็นแบบแผนในการศึกษา เพื่อให้รู้เท่า
ทันสื่อย่อมเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด เพราะธรรมะจะช่วยกล่อมเกลากลุกจิต ถอนพิษร้าย
จากโลภะ โทสะ โมหะในใจของผู้ส่งสารหรือสื่อมวลชน และทำให้ผู้รับสารหรือผู้ชม
ผู้ฟังตื่นจากภวังค์ของโลกมายาซึ่งถูกสร้างและฉาบทาด้วยการดำเนินบทบาทหน้าที่
ของสื่อมวลชน โดยหารู้ไม่ว่าบางโอกาส “สาร” (Message) ที่ตนเองสื่อจะก่อให้เกิด
โทษจนกลายเป็นบาปปริสุทธ์ที่สื่อมวลชนเองก็ไม่ได้มีเจตนาจะมอมเมาประชาชน แต่
จะเรียกว่าเป็น “ความบกพร่องโดยสุจริต” ก็หาควรไม่ เพราะทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร
ยังไม่เปิดโอกาสให้ตนได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างถ่องแท้ เพื่อสร้างสังคมที่สันติสุข
ลดทอนความเบียดเบียนในใจกายของกันและกัน เข้าถึงเสรีภาพหรือความเป็นอิสระ
จากเครื่องร้อยรัดจิตวิญญาณทั้งปวง ดังนั้นหากทุกฝ่ายต่างมุ่งสร้างงานและผลงาน
สื่อมวลชนตามกรอบกติกาของคุณธรรมและจริยธรรม การสื่อสารธรรมย่อมช่วยสร้าง
สรรค์สื่อด้วยประการฉะนี้ @

จัดส่วนผสมใหม่ให้สื่อ

คัดตอนมาจาก Michael Dezuanni, Journal of Media Literacy, 2009

โรงเรียนที่สนับสนุนให้นักเรียน “ทำด้วยตัวเอง” ควรกำหนดให้การปรับแนวคิดการศึกษาเพื่อใช้สื่อให้ถูกทาง เป็นเป้าประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะโรงเรียนต้องยอมรับความจริงว่า เยาวชนยุคนี้มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสื่อสารมวลชนอย่างกระตือรือร้นในฐานะผู้สร้างผลงาน เทคโนโลยีของสื่อใหม่ทำให้แนวทาง “ความสัมพันธ์” ระหว่างเยาวชนกับสื่อสารมวลชนเปลี่ยนไปในระดับพื้นฐานและผู้จัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนใช้สื่อได้ถูกทางควร “จัดส่วนผสม” ของวิชาสื่อมวลชนศึกษา (Media education) เสียใหม่ เพื่อตอบสนองต่อโลกของเว็บ 2.0 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การ “จัดส่วนผสมใหม่” นี้ไม่จำเป็นต้องละทิ้งแนวทางการจัดการศึกษาในเรื่องนี้ที่มีมาแต่เดิมโดยสิ้นเชิง เพราะความหมายของ “จัดส่วนผสมใหม่” ก็ขึ้นอยู่กับว่าคุณลักษณะที่ดีที่สุดของวิชาสื่อมวลชนศึกษาที่สอนกันในปัจจุบันควรรักษาไว้และต่อยอดต่อไป ประเด็นที่ต้องใส่ใจก็คือควรเน้นความสำคัญของการผลิตสื่อให้มากขึ้น นั่นคือเน้นบทบาทของนักเรียนผู้ใช้สื่อ “เขียน” เรื่องราว

“การเข้ารหัส” หรือ “การเขียน” สื่อนั้นมีศักยภาพที่จะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงประสบการณ์ในชั้นเรียนการเขียนเรื่องราวด้วยสื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถสำรวจตรวจค้นสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสื่อในลักษณะที่น่าจะเป็นการสร้างสรรค์ได้มากกว่า และไม่ต้องอยู่ภายในขอบเขตที่ชัดเจน เหมือนกับการเรียน “ทฤษฎี” เกี่ยวกับสื่อมวลชนศึกษาผ่านกระบวนการเรียนการสอนแบบเดิม

อย่างไรก็ตามกิจกรรม “การเขียน” สื่อในชั้นเรียนที่มุ่งจะให้เกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์กับสื่อในชีวิตประจำวันของเยาวชนนั้น ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบแบบการผลิตเชิงอุตสาหกรรม หรือแม้แต่ตัวแบบการผลิตทั้งสองประเภทนี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งของ “การเขียน” ด้วย

ก็ตาม ศักยภาพที่แท้จริงสำหรับ “การเขียน” สื่อนั้นเรียน เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง “การจัดส่วนผสมใหม่”

ในโลกของเว็บ 2.0 นิยามของการจัดส่วนผสมใหม่ มักจะหมายถึง การนำสิ่งประดิษฐ์ในระบบดิจิทัลที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงใหม่ อย่างไรก็ตาม เยาวชนรู้จัก “จัดส่วนผสมใหม่” มาก่อนหน้าที่ จะเกิดเว็บแล้ว ในช่วงทศวรรษ 1970 นักทฤษฎีเรื่องวัฒนธรรม ของเยาวชนในสาขาวิชาวัฒนธรรมบริติชศึกษา (British Cultural Studies) ได้ชี้ถึงเรื่องนี้โดยได้ศึกษาเจาะลึกพฤติกรรมของเยาวชน ที่นำวัสดุที่พบเห็นมาทำเป็นวัสดุแพชั่นและนำแพชั่นมาแปรใช้

“ในโลกของเว็บ 2.0 นิยาม ของการจัดส่วนผสมใหม่ มักจะหมายถึงการนำ สิ่งประดิษฐ์ในระบบดิจิทัล ที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงใหม่”

ใหม่ในบริบทใหม่ รวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมตัดปะด้วยภาพที่พบ ในหน้านิตยสาร โปรดเดอร์และบน “กำแพงมหัศจรรย์” ในห้อง นอนของวัยรุ่น Paul Willis (1990) ได้เขียนในหนังสือ Common Culture ชี้ว่างานสร้างสรรค์เชิงสัญลักษณ์จากฝีมือของ เยาวชนเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของเยาวชนส่วน Henry Jenkins (1992, 2006) ก็ได้ชี้แจงประเด็นนี้เหมือนกัน ว่ากระบวนการลักษณะนี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการ “ฉกฉิม” ทาง วัฒนธรรม และเสนอว่ากระบวนการดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อ วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม จากมุมมองเช่นนี้การจัดส่วนผสมใหม่ ในโลกของสื่อดิจิทัล อาจจะเป็นส่วนขยายของการ ปฏิบัติที่หยั่งรากลึกแล้วในกระแสวัฒนธรรมของเยาวชน

ตัวอย่างที่น่าสนใจของการสร้างผลงานสื่อแบบจัดส่วนผสมใหม่ ด้วยฝีมือของเยาวชน เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้กิจกรรมส่วนหนึ่ง ของโครงการริเริ่มขององค์กรครูออสเตรเลียสอนเรื่องสื่อ แห่ง รัฐควีนส์แลนด์ (Australian Teachers of Media, Queensland) ได้นำเยาวชน 6 คน จากรัฐควีนส์แลนด์ และเมืองบริสเบนมาประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันเพื่อค้นหาลักษณะของความ สัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับสื่อ แต่เน้นกิจกรรมการอภิปรายและ วิเคราะห์เป็นด้านหลัก การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้กลับเน้นให้ นักเรียนทั้ง 6 คน สร้างวิดีโอสั้นเกี่ยวกับประเด็นที่ตั้งเป็นโจทย์

หลังจากอภิปรายร่วมกันเพื่อหาสิ่งที่เป็นตัวแทนของเยาวชนและ ประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับเยาวชนในช่วงแรกของการประชุมแล้ว (ประเด็นทั้งหมดนักเรียนเป็นผู้นำเสนอ) ทั้ง 6 คน ก็ได้วางแผน งานและผลิตวิดีโอสั้นชุดหนึ่งชื่อ “สิ่งมหัศจรรย์หนึ่งนาที” โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิพากษ์วิจารณ์เรื่องเยาวชนกับสื่อ วิดีโอสั้นทุก เรื่องต้องถ่ายทำให้เสร็จภายในประมาณ 1 ชั่วโมง และต้องตัดต่อ ให้เสร็จภายในประมาณ 2 ชั่วโมง จากนั้นก็นำวิดีโอทั้งหมดมา ฉายให้ครูสอนเรื่องสื่อชมปิดท้ายด้วยการอภิปรายในรูปแบบการ จัดช่วงถามตอบ

กระบวนการนี้นับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้าง งานแบบ “จัดส่วนผสมใหม่” ในข้อที่นักเรียนทุกคน หยิบยกสิ่งที่คุณเขาคิดว่าสามารถเป็นตัวแทนของ เยาวชนได้อย่างเด่นชัด แล้วนำมาปรับและผสมผสานใหม่เพื่อ นำเสนอสิ่งใหม่ที่เป็นตัวแทนของเยาวชนเช่นกัน ผู้สนใจสามารถ ชมวิดีโอทั้งหมดได้ที่ <http://www.youtube.com/watch=lxwjw7GIgB8> และ <http://www.youtube.com/watch?v=fbSElrAU5De>.

วัฒนธรรมจัดส่วนผสมใหม่มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการศึกษา เรื่องการใช้สื่อให้ถูกทาง เพราะเป็นปัจจัยเอื้อให้เยาวชนสามารถ หยั่งรู้ถึง ความคิดรวบยอดต่างๆ เกี่ยวกับการใช้สื่อให้ถูกทาง เช่น แนวคิดเรื่อง “การหาสิ่งที่เป็นตัวแทน ผู้ชม และภาษา” ซึ่งเป็น วิธีที่ตรงกับสภาพจริงมากกว่าการปฏิบัติด้วยวิธี “ถอดรหัส” อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าความทำความเข้าใจเรื่องสื่อโดย ใช้วิจารณ์ญาณและการสร้างความคิดรวบยอดเป็นการเรียนรู้ที่ ไม่สำคัญ หากแต่สร้างนัยสำคัญอยู่ที่ว่ามีความเป็นไปได้สูงมาก ที่นักเรียนจะสามารถเข้าใจเรื่องสื่อผ่านกระบวนการจัดส่วนผสม ใหม่ได้ดีกว่าการเข้าใจ ผ่านกระบวนการของการเรียนการสอนใน โรงเรียน เพราะการจัดส่วนผสมใหม่มีการคิดสร้างสรรค์ มีการ กระจายอำนาจไปยังนักเรียน และมีลักษณะเปิดกว้างขณะที่กระ-บวนการเรียนการสอนในโรงเรียนมีความเป็นทางการมากกว่า และมีลักษณะ “ปิด”

หากจะให้วัฒนธรรมการจัดการส่วนผสมใหม่ กลายเป็นส่วนสำคัญ ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อใช้สื่อให้ถูกทาง จะต้องมีการจัดส่วน ผสมของตัวหลักสูตรสื่อมวลชนศึกษาเองเสียใหม่ การศึกษาเรื่อง การใช้สื่อให้ถูกทาง ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่นำนวัตกรรมใหม่ๆ มาสู่ การปฏิบัติจะต้องแสดงบทบาทผู้นำอีกครั้งหนึ่ง และต้องเป็นฐาน สนับสนุนปรัชญาของโรงเรียนที่มุ่งให้นักเรียนทำด้วยตัวเอง @

Dora the Explorer...

ดอรา: นักสำรวจ

ผู้เขียน

Carlos E. Corte's, Mariana Diaz Wionezek
and Valeria O. Lovelace

ที่มา Journal of Media Literacy, 2009

“เราทำได้แล้ว...”

คำพูดประโยคนี้นี้ติดหูเด็กเป็นล้านๆ คนที่ดูรายการโทรทัศน์ Dora the Explorer (ดอรานักสำรวจ) อยู่ทุกวัน ขณะที่รู้สึกตื่นเต้น ดีใจไปด้วยทุกครั้งที่ได้ดอราไปกับเพื่อนๆ ช่วยกันแก้ปัญหาได้สำเร็จ ในการผจญภัยร่วมกัน เด็กๆ มากมายเหล่านี้ร่วมรู้สึกไปกับการผจญภัยของหนูน้อยดอราผ่านสื่อโทรทัศน์จากการมีส่วนร่วมโดยตรงและจากการโต้ตอบกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนจอ

Dora the Explorer เปิดตัวตอนแรกทางโทรทัศน์ช่อง Nickelodeon เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม ปี 2000 สำหรับเด็กๆ ในอเมริกา รายการโทรทัศน์นี้เป็นหนึ่งในรายการฮิตสูงสุดของเด็กวัยก่อนเรียน และภายในเวลาอันรวดเร็วก็กลายเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในสังคมอเมริกัน (Diaz-Wionezek, Lovelace, & Corte's, 2009)

ทุกวันนี้เด็กๆ จำนวนมากทั่วอเมริกาประกาศด้วยความภูมิใจว่า “หนูกำลังเรียนภาษาสเปนกับดอรา” และชื่นชมความเป็นเด็กผู้หญิงที่กล้ากระโดดเข้าทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นตัวตนของหนูน้อยดอรา แต่หากมองในฐานะผู้ให้การศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนแล้ว ในตัวตนของดอรา มีอะไรที่ลึกซึ้งกว่านี้มากนัก ท่ามกลางความสำเร็จหลายๆ ด้านของรายการ Dora the Explorer คือ

ไม่ขอแต่จัดให้

ความสำเร็จที่สามารถดึงดูดผู้ชมตัวน้อยๆ ให้เข้าไปสู่โลกของการเรียนรู้เกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media) ความสำเร็จนี้เกิดจากการใช้กลยุทธ์ที่สำคัญสองประการ คือ การทำให้ผู้ดูโต้ตอบกับสื่อภายในกรอบหลักการพหุปัญญา (Multiple Intelligence) และ การใช้สัญลักษณ์แบบเดียวกับที่พบในการใช้คอมพิวเตอร์

ค วามสำเร็จในการสอนของรายการโทรทัศน์ Dora the Explorer ไม่ได้เกิดจากความบังเอิญ บทความนี้จะเสนอเหตุผลส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวโดยมองจากมุมมองของผู้เขียนทั้งสามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทีมผู้ผลิต Dora the Explorer (Diaz-Wionezek เป็นผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและพัฒนา, Lovelace เป็นที่ปรึกษาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และ Corte's เป็นที่ปรึกษาฝ่ายสร้างสรรค์และวัฒนธรรม)

Dora มีการกำเนิดจากการคิดค้นรูปแบบรายการอย่างละเอียดถี่ถ้วนภายใต้โครงสร้างที่เกี่ยวข้องเป็นลำดับอย่างชัดเจนเมื่อเปิดเรื่องในแต่ละตอน โดยจะมี Map เป็นผู้แจกแจงลำดับของสิ่งที่ท้าทายความสามารถของดอราและผองเพื่อนรวมทั้งผู้ชมด้วยในการร่วมกันฝ่าฟันเพื่อไปถึงเป้าหมายสุดท้าย ในระหว่างการร่วมมือกันก้าวข้ามสิ่งท้าทายนั้น ทั้งตัวละคร (ดอรา กับ ผองเพื่อน) และผู้ชมจะได้ทำกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ

กระตุ้นให้ผู้ดูโต้ตอบ

กิจกรรมที่มีการตอบโต้จุดประกายความสนใจของผู้ชมวัยเด็กและส่งเสริมให้การเรียนรู้ก้าวหน้าขึ้น (Linebarger & Walker, 2005) เพื่อให้เด็กๆ สนใจและจดจ่ออยู่กับเรื่องที่กำลังสนใจ ดอราทุกตอนจึงนำเสนอรูปแบบการเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเป็นลำดับ โดยมีแกนกลางคือการผจญภัยที่มีเดิมพันสูงและมีผลพวงที่เป็นเรื่องจริงจึงติดตามมา สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้ชมต้องมีปฏิกริยาโต้ตอบกับโทรทัศน์ เพื่อช่วยให้ดอราผ่านพ้นสิ่งท้าทายที่กำหนดไว้ก่อนหน้าแล้ว Chris Gifford ผู้สร้างสรรคร่วมและผู้อำนวยการร่วมบริหารงานสร้างของรายการโทรทัศน์นี้ เคยแสดงความรู้สึกไว้ว่า “*ที่ซึ่งครั้งที่เห็นว่าดอราทำให้เด็กๆ ชอบใจกับการคอยลุ้นให้ดอราสามารถแก้ปัญหาที่มีเดิมพันสูงไปได้ทีละเปลาะ เด็กๆ รู้สึกเหมือนเป็นเพื่อนร่วมทางที่ภาคภูมิใจกับการผจญภัยและเชื่อมั่นว่าดอราจะไม่สามารถทำได้สำเร็จแน่ๆ ถ้าไม่มีพวกเขาคอยช่วย*” (Gifford, 2008)

โลกคอมพิวเตอร์ใน Dora the Explorer

นอกจากดึงดูดให้ผู้ชมมีการโต้ตอบแล้ว Dora the Explorer ยังปลูกฝังการเรียนรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีของสื่ออีกด้วย กระบวนการเรียนรู้ที่มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่การสร้างโลกที่ดอราดำเนินชีวิตเป็นโลกของคอมพิวเตอร์ในจินตนาการที่หันไปทางไหนก็เจอแต่ไอคอน สำหรับเทคโนโลยีของคอมพิวเตอร์ และยังเต็มไปด้วยการปฏิบัติหรือธรรมเนียมที่ซ้กันในโลกคอมพิวเตอร์ด้วยเช่นกัน

ในหลายกรณี Dora the Explorer ที่ฉายเป็นตอนๆ มีลักษณะเป็นเกมคอมพิวเตอร์เหมือนกับเกมที่เด็กๆ เล่นกันในศูนย์การค้าหรือเล่นบนคอมพิวเตอร์ที่บ้านนั่นเอง จะว่าไปแล้วขณะที่เด็กๆ

มีส่วนร่วมในตอนใดก็ตามของรายการนี้ การปรากฏของลักษณะเด่นๆ และการปฏิบัติหรือธรรมเนียมแบบที่พบในการใช้คอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยให้ผู้ชมตัวน้อยมีความคุ้นเคยและรู้สึกคล่องตัวมากขึ้นกับการใช้สื่อใหม่ อันเป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กๆ สำหรับการเรียนรู้ด้วยคอมพิวเตอร์ในอนาคต

"DORA BOOTS MAP BACKPACK SWIPER DIEGO"

ดอรา ผู้เสริมสร้างพลังแก่เด็กก่อนวัยเรียน

การวิจัยที่ผ่านมาชี้ว่าเด็กจะรู้สึกมีพลังความสามารถมากขึ้น ถ้าสามารถประสบความสำเร็จในการโต้ตอบกับสิ่งท้าทายที่เสนอผ่านจอโทรทัศน์ (Anderson, Bryant, Wilder, Crawley, Santomero และ Williams, 2000) ในแง่นี้ถือได้ว่า Dora the Explorer มีคุณูปการต่อการเสริมสร้างพลังความสามารถของผู้ชมที่เป็นเด็กตัวเล็กๆ การเสริมสร้างพลังความสามารถที่กล่าวถึงนี้มีความหมายรวมถึงการชักนำเด็กให้รู้จักคุ้นเคยกับองค์ประกอบต่างๆ ของความรู้และทักษะพื้นฐานในการใช้สื่อใหม่ที่มีการโต้ตอบรวมไปถึงการนำพาให้เด็กมีส่วนร่วมในองค์ประกอบดังกล่าวด้วย

เป็นการยากที่จะทำนายได้อย่างแม่นยำว่า โรงเรียนในอเมริกาจะเดินไปบนทางสายใดในทศวรรษต่อไป ประวัติศาสตร์เต็มไปด้วยการคาดคะเนที่ผิดพลาดจากนักพยากรณ์ในอดีต อย่างไรก็ตาม เป็นไปได้มากทีเดียวที่ขอบเขตของการเรียนรู้ในโรงเรียนในส่วนของความรู้และสมรรถนะขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสื่อใหม่คงจะขยายกว้างขึ้นในอนาคต ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงประสบการณ์จากการมี Dora the Explorer ในโลกของสื่อโทรทัศน์อาจจะเป็นปัจจัยสำคัญอันอาจจะมีใครตระหนักถึงคุณค่าก็ได้ที่เอื้อให้เกิดการขยายขอบเขตดังกล่าว @

รู้เท่าทันสื่อใหม่

สื่อสารอย่างไว้ในโลกออนไลน์

เพื่อสร้างสังคมเป็นสุข

ธาม เชื้อสถาปนศิริ, นักวิจัย

โครงการศึกษาเฝ้าระวังสื่อและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อเพื่อสุขภาวะของสังคม (Media Monitor)

ปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเครือข่ายสังคมออนไลน์ แสดงให้เห็นถึงอำนาจของสื่อใหม่ (new media) ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทและพลังในการกำหนดทิศทางสังคม ท่ามกลางกระแสวิกฤตสื่อกระแสหลัก ที่ถูกตั้งคำถามเรื่องจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพสื่อ ในประเด็นความอคติ ไม่เป็นธรรมและถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง การใช้สื่อออนไลน์นั้นควรเป็นไปในลักษณะที่ทดแทนในสิ่งที่สื่อกระแสหลักไม่ได้ทำหน้าที่หรือเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตย ในบทความนี้จะบอกถึงกลวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสุขภาวะทางการเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การศึกษาเรื่อง “ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเครือข่ายสังคมออนไลน์” ของโครงการมีเดียมอนิเตอร์ ซึ่งแถลงผลไปแล้วเมื่อวันที่ 3 มิถุนายนที่ผ่านมา การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจ ตรวจสอบ ปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการชุมนุมระหว่างวันที่ 12 มีนาคม – 30 พฤษภาคม 2553 ด้วยวิธีการวิจัยเนื้อหา (content analysis) ผ่าน 4 กลุ่มช่องทางสื่อใหม่อย่าง เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ เว็บบอร์ดพันทิป และการใช้ฟอร์เวิร์ดเมลล์

ผลการศึกษา พบว่า มีการใช้พื้นที่สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารทางการเมืองในระดับกว้าง คึกคักและเข้มข้น แต่ค่อนข้างไปในลักษณะที่สร้างความแตกแยก มากกว่าสร้างความสมานฉันท์ กล่าวคือ

- ใน “เฟซบุ๊ก”. พบ กว่า 1,300 เว็บไซต์ (ตัวเลข ณ เดือนพฤษภาคม) แบ่งออกเป็น 19 กลุ่มวัตถุประสงค์ ทั้งการสนับสนุน/ต่อต้านรัฐบาล คนเสื้อแดง กลุ่มสันติวิธี กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบหรือกลุ่มล้อเลียนการเมือง มีลักษณะของการรวมกลุ่มรณรงค์ต่อต้านการชุมนุม/สนับสนุนรัฐบาล ไม่ให้ยุบสภาค่อนข้างสูงมากกว่ากลุ่มสนับสนุนเสื้อแดง การเชื่อมโยงจับกลุ่มทางออนไลน์ยังนำไปสู่การรวมตัวกันในโลกจริง เพื่อทำกิจกรรมรณรงค์และแสดงพลังทางการเมืองหลายด้านเนื้อหาส่วนมาก (กว่า 90 %) เป็นการจัดตั้งกลุ่มสังคมที่มีความคิดเห็นทางการเมืองต่อการชุมนุม ในประเด็นสำคัญคือต่อต้านการกระทำและไม่สนับสนุนกลุ่มคนเสื้อแดง และบางส่วนได้กลายมาเป็นพื้นที่สวดแวม เฝาระวัง การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับสถาบัน และนำเอามาถ่ายทอดต่อในกลุ่มของตน เพื่อแจ้งข่าวสารยังสมาชิกเพื่อรู้ เพื่อประจําณ ประณาม และขอให้ช่วยกันลงโทษทางสังคมออนไลน์ และมีการนำข้อมูลส่วนตัวของบุคคลดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อในอีเมล, เว็บบอร์ด เพื่อให้รับรู้กันในสาธารณะ ซึ่งมีกรณีที่น่าไปสู่การจับกุม การไล่ออกจากสถานที่ทำงาน และการไม่คบค้าสมาคม-ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับคนเสื้อแดง

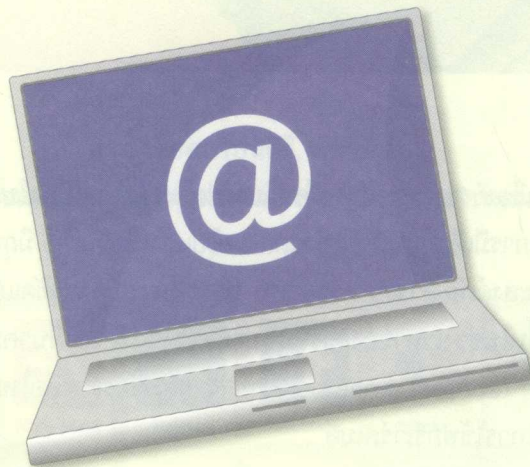
- ขณะที่สื่อทวิตเตอร์นั้น โดดเด่นไปการใช้งานเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างเกาะติด ต่อเนื่อง โดยมีนักข่าว/ผู้สื่อข่าวเป็นผู้ทรงอิทธิพลในข่าวสารมากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวในเครือเนชั่น

- ส่วนพื้นที่เว็บบอร์ดสาธารณะในพันทิป ก็มีการตั้งกระทู้หลายพันกระทู้ในช่วงเกิดเหตุการณ์ชุมนุม และได้กลายเป็นพื้นที่วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง พื้นที่แห่งการตรวจสอบข้อเท็จจริงทางความขัดแย้งทางการเมืองหลายๆ กรณี มีการเชื่อมโยง ระดมข้อมูลข่าวสารจากพลเมืองเน็ตมากมาย เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง การใช้ความรู้ ข้อเท็จจริงมาหักล้าง

การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสารความขัดแย้งทางการเมือง กลายเป็นพื้นที่ของการโต้ตอบ ต่อสู้ เอาชนะกันทางการเมือง ระหว่างคนชนชั้นกลางและกลุ่มผู้ชุมนุม ระหว่างผู้สนับสนุนรัฐบาลและผู้ต่อต้าน และสะท้อนว่าผู้คนที่ใช้สื่อออนไลน์ในเชิงสันติวิธี การหาทางออกและข้อเสนอแนะของวิกฤติปัญหาทางการเมืองนั้นยังอยู่ในระดับที่ไม่เข้มข้น อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาข้างพบว่า มีกลวิธีการสื่อสารเพื่อสร้าง **“ความสมานฉันท์ทางการเมือง”** มี 5 รูปแบบ ดังนี้

1) การรวมกลุ่ม

ขณะที่การแบ่งกลุ่มทางการเมือง คือกลวิธีในการสร้างความแตก-

ซึ่งกันและกันอย่างเสรี ขณะที่การแสดงความคิดเห็นบางส่วน ก็มีทั้งช่วยเสริมสร้างความสมานฉันท์ ความเข้าใจและส่วนหนึ่งก็ได้กลายเป็นพื้นที่วิพากษ์ วิจาร์ณฝ่ายตรงข้ามอย่างดุเดือด แบ่งฝักแบ่งฝ่าย และสะท้อนความเกลียดชัง ผ่านภาษาเชิงเหยียดหยาม ประณาม

- และยังมีการใช้ฟอร์เวิร์ดเมลล์ เพื่อการสื่อสารให้ข้อมูลทางการเมืองในลักษณะชี้แจง แฉ วิพากษ์วิจารณ์ เบื้องลึกเบื้องหลังเหตุการณ์การชุมนุมของคนเสื้อแดง พฤติกรรมของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในการตีตนเสมอเจ้าหรือการกระทำที่คิดล้มล้างสถาบัน-คตคอรร์บชั้นในอดีต เบื้องหลังความรุนแรงของการชุมนุมของคนเสื้อแดง กลุ่มบุคคล/องค์กร/สื่อเว็บไซต์ ที่เผยแพร่ความคิดล้มสถาบันกษัตริย์

แยก การรวมกลุ่มกลับเป็นกลวิธีสร้างความสมานฉันท์ เพราะคือการรวบรวมสมาชิกที่มีความคิดเห็นทางการเมืองในทางเดียวกัน แต่มีเป้าหมายเพื่อสื่อสารความสามัคคี ประองตอง สันติวิธี โดยผ่าน

- 1) กิจกรรมต่างๆ ในทางสร้างสรรค์ ปลอดภัยหรือสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การอภิปรายสาธารณะ หรือกิจกรรมด้านศิลปะ-บันเทิง สังคม เช่น เครือข่ายสันติวิธี

- 2) การให้ข้อมูลข้อเท็จจริง (ผ่านข่าวสารข้อเท็จจริงในอดีต คำพิพากษา เอกสารรัฐ คลิป ภาพถ่าย สถิติต่างๆ จากแหล่งที่น่าเชื่อถือ) เพื่อให้สมาชิกกลุ่มและคนอื่นๆ ได้รับรู้ข้อมูลความรู้ ข้อเท็จจริง มากกว่าที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นทางการเมือง

2) การแสดงความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์

ด้วยการแสดงความคิดเห็นในลักษณะประนีประนอม รู้สึกเห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ สนทนาแลกเปลี่ยนในเชิงมิตรภาพ ขณะที่เครือข่ายทวิตเตอร์ได้รณรงค์ให้มีการใช้ข้อความสั้น (# hash tag) เพื่อสื่อสารรณรงค์สันติภาพ และความสามัคคีในหมู่ผู้ใช้

3) การตรวจสอบ ฝ้าระวัง การรายงานข่าวของสื่อ

มักเกิดขึ้นในเครือข่ายเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และเว็บบอร์ด (ราชดำเนินในพันทิป) โดยการเข้าไปสำรวจเนื้อหาข่าวงานข่าวของสื่อไทยและต่างประเทศ ตลอดจนเหตุการณ์ความเคลื่อนไหว

ข้างเป็นกลาง ขณะที่ทวิตเตอร์นั้นแม้จะมีบทบาทเด่นเรื่องการรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ แต่ก็ไม่มีข้อมูลเชิงลึกและน่าเชื่อถือว่าผ่านการตรวจสอบ

5) การสื่อสารวาทกรรมสันติภาพ การให้อภัย ความรักสามัคคี

พบในทุกช่องทางการสื่อสาร โดยบุคคลที่โพสต์ข้อความ/ เนื้อหาเหล่านี้มักใช้วาทกรรมความรักในหลวง รักชาติ สามัคคีปรองดอง เข้าไปโพสต์เนื้อหาในลักษณะวางตนเองเป็นผู้ประสาน ประนีประนอม ปลอดภัย วางตนเป็นคนกลาง โกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ลดบรรยากาศความรุนแรงทางการเมืองจากการวิวาทะลง กลาย

"การใช้สื่อออนไลน์เพื่อการสื่อสาร
ความขัดแย้งทางการเมือง กลางเป็น
พื้นที่ของการโต้ตอบ ต่อสู้เอาชนะกัน
ทางการเมือง ระหว่างคนชนชั้นกลาง
และกลุ่มผู้ชุมนุม ระหว่างผู้สนับสนุน
รัฐบาลและผู้ต่อต้าน"

ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกรณีการปะทะกันระหว่างกลุ่มมือเบ็ดที่อาจมีความความผิดพลาด คลาดเคลื่อน และมีกระบวนการสืบค้นหาข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวอื่นๆ มาตรวจสอบ อย่างเสรีและเปิดกว้างจากผู้ใช้

4) กลุ่มสื่อสาร ตรวจสอบ ชุดคู้ย นำเสนอข้อมูลความจริงและความรู้ที่ปราศจากอคติ

เกิดขึ้นน้อยมากในกระบวนการสื่อสารทั้งหมด อาจพบได้ในเว็บบอร์ดพันทิป (กระทู้ประเภท ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ที่มีการนำหลักฐาน ภาพถ่าย คลิปวิดีโอ กฤตภาคข่าวเก่าๆ เอกสารราชการ จากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ คำพิพากษาของศาล หรือบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ) ส่วนในเฟซบุ๊กก็จะมีกลุ่มสื่อสารความจริง เช่น กลุ่มสารานุกรมความรู้ฯ กลุ่มสื่อสารข่าวคราวความเคลื่อนไหวที่รวบรวมมาจากหลากหลายสื่อที่ค่อนข้าง

เป็นทูตสันติวิธีทางอ้อม เช่นการใช้ "# hash tag" ในทวิตเตอร์ การใช้ภาพอวตาร (ภาพแสดงกลุ่ม/ บุคคล) ในลักษณะสื่อสารรณรงค์ไม่เอาความรุนแรง/ สันติภาพในเฟซบุ๊ก หรือการลงชื่อสนับสนุนแก่ผู้ที่แสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้สื่อออนไลน์

สำหรับประชาชนและสื่อ ควรมีความตระหนักและรู้เท่าทันการใช้สื่อออนไลน์ ดังนี้

1) ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

พึงตระหนักว่าผู้ที่โพสต์ข้อความในเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ เว็บบอร์ด อาจไม่ได้เป็นผู้ที่พบเห็นเหตุการณ์นั้นจริง หรือมีวัตถุประสงค์อยู่เบื้องหลัง และสถานะ หรืออาชีพของบุคคลของผู้โพสต์ข้อความ ไม่ใช่สิ่งยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวควร

ตระหนักและเข้าใจว่า ข้อความที่ตนเองโพสต์ไว้ในที่ต่างๆ นั้นย่อมมีความน่าเชื่อถือมากกว่าคนทั่วไป จึงควรมีความระมัดระวัง แยกแยะให้ชัดเจนระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นส่วนตัว

2) ความรวดเร็วของข้อมูล

พึงตระหนักว่า ความรวดเร็วของข้อมูลที่โพสต์ในในสื่อออนไลน์อย่างรวดเร็ว นั้น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อมูลบางอย่างอาจไม่มีการตรวจสอบในเบื้องต้น อาจเป็นข่าวลือที่บอกเล่าต่อๆ กันมา ควรใช้วิจารณญาณมากกว่าที่จะเชื่อถือเพียงเพราะความรวดเร็วของข้อมูล

การรับข่าวสารจากทวิตเตอร์ ควรใช้วิจารณญาณ ไม่ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายใดในการหาประโยชน์ โดยตรวจสอบข้อมูลก่อนเชื่อข้อความในทวิตเตอร์ เนื่องด้วยทวิตเตอร์เป็นสื่อใหม่ที่มีการแสดงความคิดเห็นได้รวดเร็ว ทำให้ข้อมูลข่าวสารอาจเป็นข้อมูลเท็จ ข้อมูลที่ผิดพลาด หรือข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ฝ่ายใด ดังนั้นก่อนเชื่อถือข้อมูลข่าวสารในทวิตเตอร์ ควรตรวจสอบก่อน โดยเปรียบเทียบกับสื่ออื่น เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์

3) การหมิ่นประมาทและการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

พึงตระหนักว่าข้อมูลส่วนบุคคลที่ควรสงวนเอาไว้เพื่อปกปิด เช่น ชื่อ ที่อยู่ อาชีพ ประวัติการทำงาน การศึกษา เป็นสิ่งที่จะละเมิดหรือนำเอาไปใช้เพื่อการสร้างความคุกคาม ช่มชู้ มิได้ ผู้เผยแพร่ด้วยการ เจาะสืบ (แฮกเกอร์) ผลิต ส่งต่อ เผยแพร่ อาจมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550

4) การแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ

พึงตระหนักว่าความคิดเห็นของผู้ใช้ อาจสร้างความรู้สึกเกลียดชัง การแบ่งแยก การสร้างความขัดแย้ง ผ่านการประณาม ด่าทอ การเหยียดหยามและหมิ่นประมาทผู้อื่น โดยภาษาหรือการตั้งกระทู้ที่ไม่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์และพึงตระหนักว่า พื้นที่สื่อออนไลน์อย่างเว็บบอร์ดสาธารณะ เว็บไซต์ส่วนตัวอย่างเฟซบุ๊ก ไฮไฟว์ ทวิตเตอร์ ฯลฯ เหล่านี้คือพื้นที่/ ช่องทางการสื่อสารสาธารณะ ข้อมูลความคิดเห็นของผู้โพสต์จะไม่ใช่ข้อมูลส่วนตัวอีกต่อไป การแสดงความคิดเห็นควรกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ และสุภาพ และตระหนักในผลที่จะเกิดขึ้นตามมาทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น

- วรรณรงค์ให้เกิดกระทู้เพื่อพูดคุย เสนอแนะทางออกอย่างสันติวิธี/ วรรณรงค์สร้างความสมานฉันท์ เป้าหมายเพื่อให้เกิดการวรรณรงค์สันติ ไม่ให้เกิดความแตกแยกแบ่งฝ่ายของกลุ่มคนต่างๆ

- เว็บมาสเตอร์หรือผู้ดูแล ควรมีการควบคุมในการแสดงความคิดเห็นที่โต้แย้ง-โจมตีกันให้มากขึ้น มากกว่าการให้สมาชิกเป็นผู้ควบคุมกระทู้กันเอง เพื่อไม่ให้เกิดการแบ่งกลุ่ม สร้างความเกลียดชัง แยกแยกภายในเว็บบอร์ด

- ควรมีการควบคุมตรวจสอบข้อเท็จจริงของการแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะการพาดพิงถึงบุคคลที่อื่น หรือในกระทู้ที่เปิดโอกาสให้แสดงข้อมูล สืบค้น แสวงหาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ ว่าข้อมูลที่ให้นำเสนอ มีความถูกต้อง ครบถ้วนรอบด้าน เพียงพอหรือไม่ หรือถูกบิดเบือนข้อมูลอย่างไร

- วรรณรงค์ให้เรียกชื่อ หรือสรรพนามนำหน้าชื่อบุคคลที่ถูกพูดถึงอย่างสุภาพ แสดงความให้เกียรติกับผู้ที่ถูกกล่าวถึงงดเว้นการใช้ฉายาที่ไม่สุภาพหรือคำที่แสดงถึงการดูถูกเหยียดหยาม

- การรับ ส่ง สร้าง เผยแพร่ข้อความโดยเฉพาะการใช้ฟอร์เวิร์ดเมลล์

- สำหรับผู้รับควรมีวิจารณญาณในการรับข้อมูล ข่าว บทความ รูปภาพ และไม่ควรเชื่อทันที หากเป็นบทความหรือข่าวที่มีการระบุที่มา ควรอ่านและพิจารณาจากแหล่งข้อมูลอื่นด้วย

- สำหรับผู้ส่งต่อ ไม่ส่งต่อข้อความที่ไม่เหมาะสมหรือสร้างความอับอาย และรู้เท่าทันเจตนาของผู้ที่ส่งมายังเรา เพราะอาจตกเป็นเครื่องมือโจมตีทางการเมืองของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยไม่รู้ตัว

- อคติ ความเกลียดชัง ความรุนแรง พึงตระหนักว่า พื้นที่สื่อออนไลน์นั้นเต็มไปด้วยข้อมูลหลากหลาย และไร้การควบคุมระดับความรุนแรงของเนื้อหา หน่วยงานรัฐหรือองค์กรอิสระด้านวิชาชีพสื่อหรือองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอาจไม่สามารถ

ดูแลควบคุมได้ทั้งหมด ข้อมูลเนื้อหาจึงอาจแฝงไว้ด้วยเจตนาปลุกระดม สร้างอคติ ความเกลียดชังแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด การรับข้อมูล การส่งต่อเผยแพร่ข้อมูลเหล่านี้ ควรมีความระมัดระวังในการสร้างความเกลียดชัง อคติ เพิ่มขึ้นในสังคมโดยไม่จำเป็น

- บทบาทสื่อใหม่ในการเสริมสร้างคุณภาพของความรู้ ความคิดเห็นเสรีที่หลากหลาย และการส่งเสริมการสร้างสมานฉันท์ ปองดองเจ้าของสื่อ ผู้ก่อตั้ง ทั้งในระดับองค์กรขนาดใหญ่ หรือส่วนบุคคล ผู้ให้บริการเนื้อหา เจ้าของทางการสื่อสาร และผู้ใช้สื่อออนไลน์ทุกคน ควรมีความตระหนักรู้ถึงอิทธิพลและความสามารถของสื่อใหม่ และผลกระทบจากการใช้สื่อ

ผู้ใช้สื่อออนไลน์พึงตระหนักว่า สื่อใหม่สามารถนำไปใช้ในทางที่จะเกิดประโยชน์ในด้านข่าวสารที่รวดเร็ว หลากหลาย เป็นพื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ เปิดโอกาสให้ความคิดเสรีส่วนร่วมให้มีการสืบค้น ตรวจสอบความจริง และนำเสนอให้เป็นที่ประจักษ์ แต่เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกเหล่านี้ล้วนดำรงอยู่ได้ก็ด้วยสำนักแห่งความรับผิดชอบและจรรยาบรรณ ตลอดจนสำนักแห่งความดี คุณธรรมและความถูกต้องเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม @

1. รายการโทรทัศน์สำหรับการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ มีเวลาออกอากาศเพียงร้อยละ 5 ของเวลาออกอากาศทั้งหมด จากทุกสถานีรวมกัน โดยรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทั้งหมด พบว่า ในหนึ่งชั่วโมงจะมีภาพของความรุนแรงมากที่สุดถึง 3.29 ครั้ง ภาพที่ตอกย้ำการสร้างอคติเชิงลบต่อผู้อื่น จำนวน 1.34 ครั้ง ภาษาก้าวร้าว 0.25 ครั้ง ความไม่เหมาะสมทางเพศ 0.13 ครั้ง โดยเฉพาะรายการที่มีกลุ่มผู้ชมเป้าหมายเป็นเด็ก คือ การ์ตูนที่พบว่ามีการนำเสนอเนื้อหาภาพของความรุนแรงกว่าร้อยละ 50 ของรายการทั้งหมด

2. รายการวิทยุ โดยเฉลี่ยทุกสถานีมีรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ร้อยละ 1 จากจำนวน 542 สถานี ทั้งหมดในประเทศไทย

3. สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชนที่มีคุณภาพ มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งหากพิจารณาจาก ข้อ 17 แห่ง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีตามอนุสัญญาฉบับนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้ประเทศไทยมีพันธกรณีในการ ส่งเสริมการผลิต และเผยแพร่หนังสือสำหรับเด็ก แต่ในขณะนี้ประเทศไทยยังไม่มี การดำเนินการเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพันธกรณีดังกล่าว

4. ภาพยนตร์สร้างสรรค์ โดยเฉพาะภาพยนตร์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน ยังคงต้องอาศัยการนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก เพราะในประเทศไทยยังไม่มี การพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิตภาพยนตร์ในลักษณะนี้ ในขณะที่ ภาพยนตร์ที่ปรากฏในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ในระดับที่ผู้ชมอายุต่ำกว่า 13 ปี ต้องได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่กว่า ร้อยละ 35 และมีภาพยนตร์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ถึงร้อยละ 27-31

5. เกมคอมพิวเตอร์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ ในจำนวนเกมคอมพิวเตอร์ที่มีการเล่นในประเทศไทย ร้อยละ 90 เป็น เกมที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และในจำนวนเกมคอมพิวเตอร์

เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเกมที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับผู้เล่นอายุ 13 ปีขึ้นไป ที่เน้นการต่อสู้ ใช้ความรุนแรง เนื้อหาทางเพศและการใช้ภาษาในเกมที่ไม่เหมาะสม

6. เว็บไซต์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ มีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรที่เข้าใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยประมาณร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมด ในจำนวนนี้มีกลุ่มเด็กและเยาวชนกว่าร้อยละ 42 และเมื่อเปรียบเทียบกับ เฉพาะ 40 เว็บไซต์ ที่ได้รับความนิยมจากผู้ใช้ใน ประเทศไทย 52.5 % ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง เพศที่ไม่เหมาะสม เนื้อหาของ เว็บไซต์มีการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม (กลุ่มสีเทา) และอีกกว่าร้อยละ 17.5 เป็นเว็บไซต์ที่มีลักษณะเป็น สีดำ โดยเฉพาะในเรื่องของเนื้อหา สื่อทางเพศ เข้าข่ายลามกอนาจาร การใช้ภาษาที่หยาบคาย รวมถึง เนื้อหาที่รุนแรง

7. โดยเฉลี่ยเด็กและเยาวชน ใช้ชีวิตอยู่กับสื่อไม่น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็นอินเทอร์เน็ตวันละประมาณ 3-5 ชั่วโมง ส่วนเยาวชนดูทีวีวันละ 5.7 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อเทียบกับการอ่านหนังสือเฉลี่ยวันละ 39 นาที พบว่าเยาวชนใช้เวลาบนอินเทอร์เน็ตมากกว่าการอ่านหนังสือถึง 6 เท่า และเมื่อพิจารณาว่ากิจกรรมส่วนมากที่ใช้อินเทอร์เน็ตไทยทำบน อินเทอร์เน็ต คือการค้นหาข้อมูล ติดตามข่าวสาร จึงสามารถสรุปได้ว่าเยาวชนไทยอ่านหนังสือน้อยมาก แต่ส่วนมากเป็นการอ่านบน อินเทอร์เน็ตแทนที่จะเป็นหนังสือ

1 เสียง 1 มือ ร่วมผลักดันร่างพรบ.กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัย และสร้างสรรค์ให้เป็นจริงเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการโปรยเมล็ดพันธุ์ สื่อสร้างสรรค์ให้กับเด็กเยาวชน @

ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ www.childmedia.net

เด็กเจาวยชกว่า

23

คำหัด นาดแคลนสื่อดี

อาจารย์อิทธิพล ปรีดีประสงค์
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล

สมัครสมาชิกเพื่อ

เติบโต งอกงามไปพร้อมกับเรา...

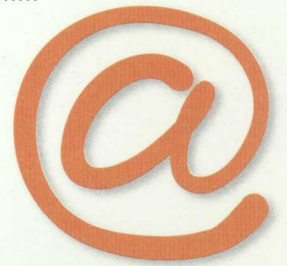
ชื่อ ..... นามสกุล ..... อายุ ..... ปี

ที่อยู่สำหรับส่งจดสาร

.....
.....
.....

เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อสะดวก..... โทรสาร.....

อีเมลล์ .....

กรุณาส่ง

แนบมา

แผนงานก่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.)

เลขที่ 15 ซอยอารีย์ 1 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน

เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

(สมัครสมาชิกจัดส่งแผนงานก่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.))

จัดทำโดย

แผนงานสื่อสร้างสุขภาวะเด็กและเยาวชน (สสย.)

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (มพด.)

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

